

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**  
**ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА**  
**КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА**

Освітній ступінь «Магістр»

на тему: «Підвищення конкурентоспроможності продукції вирощування  
плодів і ягід в аграрних підприємствах Львівської області»

Виконав: студент 2 курсу, групи Ек-61

Спеціальності 051 «Економіка»

(шифр і назва)

Фалінський Володимир Андрійович

Керівник: Березівський З.П., к.е.н., доцент

(Прізвище та ініціали)

Рецензент: \_\_\_\_\_

(Прізвище та ініціали)

**ДУБЛЯНИ 2024**



аграрних підприємствах

3.1. Оптимізація виробничих процесів та підвищення ефективності плодово-ягідної продукції.

3.2. Розвиток маркетингових стратегій для просування та продажу продукції на ринку.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): рисунки, таблиці, схеми

6. Дата видачі завдання "06" березня 2023 року

### **КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН**

| № з/п | Назва етапів дипломного проекту (роботи)   | Строк виконання етапів проекту (роботи) |
|-------|--|---|
| 1     | Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для кваліфікаційної роботи). | березень-травень 2023р.                 |
| 2     | Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).   | червень 2023р.                          |
| 3     | Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту.   | жовтень-листопад 2023р                  |
| 4     | Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).  | грудень 2023р.                          |
| 5     | Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).   | січень 2024р.                           |

Студент

\_\_\_\_\_

(підпис)

Фалінський В.А.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

\_\_\_\_\_

(підпис)

Березівський З.П.

(прізвище та ініціали)

УДК 338.436:631 (477)

Кваліфікаційна робота: 86 с. текст. част., 16 табл., 13 рис., 55 джерел. Підвищення конкурентоспроможності продукції вирощування плодів і ягід в аграрних підприємствах Львівської області. Фалінський В.А Кваліфікаційна робота. Кафедра економіки. Дубляни, Львівський НУП, 2024 р. Текстова частина включає вступ, три основні розділи, висновки, список використаних джерел. В першому розділі роботи розглянуто теоретичні аспекти конкурентоспроможності виробництва плодово-ягідної продукції в умовах сьогодення, розкрито особливості організації виробництва та формування механізму й оцінки конкурентоспроможності плодів і ягід, подано методіку дослідження. В другому розділі подана організаційно-економічна характеристика підприємств плодово-ягідної галузі Львівської області, на основі статистичних даних проведено оцінку стану та аналіз виробництва конкурентоспроможної продукції плодів і ягід Львівської області, зокрема, в ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків», дано оцінку ринку плодів і ягід. В третьому розділі обґрунтовано шляхи підвищення конкурентоспроможності виробництва продукції плодів і ягід в аграрних підприємства, де пропонуються напрями оптимізації виробничих процесів та підвищення ефективності плодово-ягідної продукції, а також розвиток маркетингових стратегій для просування та продажу продукції на ринку.

Ключові слова: конкурентоспроможність продукції, прибуток, рівень рентабельності, інтенсифікація виробництва, плодово-ягідна продукція, підвищення ефективності плодово-ягідної продукції.

## Анотація

Фалінський Володимир. Підвищення конкурентоспроможності продукції вирощування плодів і ягід в аграрних підприємствах Львівської області. Кваліфікаційна робота. Дубляни 2024

Розглядаються теоретичні аспекти конкурентоспроможності виробництва плодів і ягід в умовах сьогодення, розкрито особливості організації виробництва та формування механізму й оцінки конкурентоспроможності плодів і ягід, подано методику дослідження. Проведено організаційно-економічну характеристику підприємств плодово-ягідної галузі Львівської області, на основі статистичних даних проведено оцінку стану та аналіз виробництва конкурентоспроможної продукції плодів і ягід Львівської області.

Ключові слова: конкурентоспроможність продукції, прибуток, рівень рентабельності, інтенсифікація виробництва, плодово-ягідна продукція.

## Summary

Falinskyi Volodymyr. Increasing the competitiveness of fruit and berry growing products in agricultural enterprises of the Lviv region. Qualification work. Dublyana 2024

The theoretical aspects of the competitiveness of fruit and berry production in today's conditions are considered, the peculiarities of the organization of production and the formation of the mechanism and evaluation of the competitiveness of fruits and berries are revealed, the research methodology is presented. The organizational and economic characteristics of the enterprises of the fruit and berry industry of the Lviv region were carried out, based on statistical data, an assessment of the state and analysis of the production of competitive fruit and berry products in the Lviv region, was carried out.

Key words: competitiveness of products, profit, level of profitability, intensification of production, fruit and berry products.

## Зміст

|  |    |
|--|----|
| ВСТУП.....   | 6  |
| 1. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПЛОДІВ І ЯГІД .....  | 9  |
| 1.1. Теоретичні основи забезпечення конкуренції у сільськогосподарському виробництві.....  | 9  |
| 1.2. Особливості організації аграрного виробництва та формування механізму й оцінки конкурентоспроможності продукції плодів і ягід ..... | 14 |
| 1.3. Методика дослідження конкурентоспроможності.....  | 31 |
| 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ПЛОДІВ І ЯГІД В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ....  | 36 |
| 2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємств плодово-ягідної галузі Львівської області.....                                  | 36 |
| 2.2. Оцінка стану та аналіз виробництва конкурентоспроможної продукції плодів і ягід в ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків».....                   | 41 |
| 2.3. Аналіз ринку плодів і ягід .....  | 61 |
| 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПЛОДІВ І ЯГІД В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....                             | 68 |
| 3.1. Оптимізація виробничих процесів та підвищення ефективності плодово-ягідної продукції.....   | 68 |
| 3.2. Розвиток маркетингових стратегій для просування та продажу продукції на ринку. ....   | 73 |
| ВИСНОВКИ.....  | 79 |
| Бібліографічні джерела.....  | 82 |

## ВСТУП

Світовий ринок ягід стає складним, більш конкурентним, навіть глобальним. Це вимагає підвищення якості та безпеки продукції, а також збільшення різноманіття на світовому ринку ягід. Зростання світового ринку ягід є важливим фактором, що визначає тенденції та перспективи розвитку українського ягідництва. Це сприяє українським фермерам швидко саджати нові ягоди, шукати способи збільшити продуктивність ягідників, впроваджувати інновації та створювати нові способи організації бізнесу в ягідному секторі, а також об'єднання малих товаровиробників для переробки та експорту ягід.

Споживання ягід і ягідної продукції в усьому світі останнім часом збільшилося в основному завдяки зростанню попиту з країн з високим рівнем доходів населення. Згідно зі статистичними даними, споживання ягід у всьому світі зростає щорічно на 3-4%, причому в країнах ЄС воно зростає на 8% [42]. Багато ягід споживаються в свіжому вигляді, але значна частина заморожується для використання в кондитерській і молокопереробній промисловості як наповнювачі. Решта переробляється в харчовій промисловості на джеми, желе, цукати, дропси, напої та концентрати. Плодово-ягідна галузь є складною, багатогранною частиною сільського господарства. Виробництво плодово-ягідної продукції – це складний, трудомісткий і високотехнологічний процес, пов'язаний з багатьма галузями виробництва та сферами послуг, тому можна сказати, що вона відображає тенденції та стан економіки сільськогосподарської галузі будь-якої країни. Це також складна технологічна техніка для посіву, посадки, обробітку та догляду за рослинами під час вирощування плодів. Після збору врожаїв транспортування та зберігання різноманітних плодів є не менш важливим, щоб зберегти свіжість, вітамінну цінність і привабливий вигляд плодів і ягід.

**Актуальність дослідження.** Конкурентоспроможність є основою міцної позиції сільськогосподарського підприємства на ринку, яка зменшує вплив змін

і нестабільності зовнішнього середовища, визначає найкращі канали реалізації та кількість споживачів, знижує комерційний ризик, гарантує ефективне функціонування та високі фінансово-господарські показники. На конкурентні позиції самого підприємства позитивно впливає конкурентоспроможність плодово-ягідної продукції, що створює позитивний імідж сільського господарства як галузі та визначає її конкурентні позиції на світовому ринку. З теоретичної точки зору досягти високого рівня конкурентоспроможності підприємства чи продукції досить просто, аналізуючи слабкі та сильні сторони галузі, а також потенційні можливості та переваги. Але реальність показує, що такий процес є досить складним, тривалим, дорогим, а іноді навіть не виправданим. Сільськогосподарські виробники сьогодні потребують нових підходів до формування конкурентної позиції, визначаючи свої переваги, виробляючи продукцію, яка максимально задовольняє потреби споживачів з точки зору якісних характеристик. Це було причиною вибору теми кваліфікаційного дослідження. Підвищення конкурентоспроможності виробництва плодово-ягідної продукції аграрними підприємствами в сучасних умовах є надзвичайно актуальним, важливим і необхідним. [7].

**Метою** нашого дослідження є опрацювання теоретико-методологічних основ виробництва конкурентоспроможної плодово-ягідної продукції, проведення аналізу конкурентоспроможності вирощування плодів і ягід в аграрних підприємствах Львівської області, зокрема, в ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» та пропонування шляхів підвищення конкурентоспроможності виробництва продукції плодів і ягід за допомогою оптимізації виробничих процесів та підвищення ефективності плодово-ягідної продукції та розвитку маркетингових стратегій для просування та продажу продукції на ринку.

Для вирішення мети були поставлені відповідні **завдання**:

- на основі поглядів науковців зробити теоретичне пояснення сутності та значення конкуренції у діяльності сільськогосподарських підприємств;



- охарактеризувати методику дослідження конкурентоспроможності продукції;
- провести аналіз та оцінку конкурентоспроможності вирощування плодів і ягід в аграрних підприємствах Львівської області;
- обґрунтувати необхідність процесу підвищення конкурентоспроможності плодово-ягідної продукції;
- запропонувати шляхи підвищення конкурентоспроможності плодово-ягідної продукції досліджуваних підприємств.

**Об'єктом** кваліфікаційного дослідження є аграрні підприємства Львівської області.

**Предметом** кваліфікаційної роботи є теоретичні, методичні, аналітичні, прикладні та перспективні напрями діяльності аграрних підприємств, які пов'язані із формуванням конкурентоспроможного виробництва плодів і ягід.

Інформаційною базою для дослідження є законодавчо-нормативні документи, статистична звітність і інформаційні показники діяльності аграрних підприємств регіону та країни, наукові праці з питань конкуренції та конкурентоспроможності продукції сільського господарства, періодичні видання, посібники, підручники та Internet-джерела.

Основою написання роботи слугували методи діалектики, експертних оцінок, порівняння, статистичних спостережень, аналізу і синтезу, монографічний.

**Наукова новизна** кваліфікаційної роботи полягає в окресленні шляхів підвищення виробництва конкурентоспроможної плодово-ягідної продукції рослинництва на основі інноваційних підходів, а також створення інформаційної платформи діяльності провайдерів щодо інноваційного забезпечення сільськогосподарських підприємств.

## Розділ 1

# НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

### 1.1. Теоретичні основи забезпечення конкуренції у сільськогосподарському виробництві

Основним завданням аграрного сектору економіки є забезпечення продовольчої безпеки держави, що може бути досягнуто лише шляхом розвитку конкурентоспроможності харчових конкурентних переваг як на регіональному, так і на державному рівнях. У сучасних умовах господарювання управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств посідає одне з провідних місць в економічному аналізі. Стратегічною метою державної політики України є перетворення аграрного сектору на високоефективний та конкурентоспроможний аграрний ринок в умовах євроінтеграції. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної економічної політики на період до 2020 року» спрямований на перетворення аграрного сектора на конкурентоспроможний сектор економіки.

Питання формування конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств розглядаються в працях зарубіжних вчених: С. Л. Брю, М. Портера, К. Р. Макконнела, П. Самуельсона. Вагомий внесок у розробку теоретичних основ конкурентоспроможності зробили вітчизняні вчені: Г. Л. Азов, А. Бидик, П. Т. Саблук, Ю. Лупенко, М. Малик, Н. Г. Міщенко, В. С. Щербанін та ін. Важливість даної теми та необхідність її дослідження зумовили вибір теми дослідження. Основною ознакою ринкової економіки є конкуренція як необхідний елемент ринку, що сприяє балансу попиту і пропозиції та формує ринкові ціни. [36]. І. Ансофф характеризує конкуренцію як економічний процес взаємодії, взаємозв'язку та боротьби між підприємствами, що виступають на ринку для забезпечення кращих можливостей збуту своєї продукції, задоволення різноманітних потреб покупців та одержання найбільшого

прибутку [19]. М.В.Місюк до названих ознак конкуренції додає ще її інноваційність. Конкуренція є визначальним фактором впорядкування цін, стимулом інноваційних процесів (запровадження у виробництво нових винаходів та технологій). Вона сприяє витісненню з виробництва неефективних підприємств, раціональному використанню ресурсів, запобігає диктату виробників-монополістів по відношенню до споживача [33,с.74]. Економічна категорія «конкуренція» означає протистояння, протиборство, суперництво, змагання. Зауважимо, що в п'яти важливих для суб'єктів господарювання функціях конкуренція демонструє позитивний економічний ефект. Покажемо їх на рисунку 1.1.

На сільське господарство впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори, зокрема природні умови, близьке розташування до ринків збуту, розвиток інфраструктури, спеціалізація та наявність необхідних ресурсів. Це дозволяє показати дві основні форми конкуренції - внутрішню і зовнішню. Внутрішня конкуренція між сільськогосподарськими підприємствами – це конкуренція між видами діяльності, переважно щодо всіх факторів виробництва, що використовуються в аграрному секторі – землі, капіталу, праці. Зовнішня конкуренція – це конкуренція між сільськогосподарськими товаровиробниками, які змушені пристосовуватися до її проявів і змінювати свою діяльність відповідно до своїх економічних інтересів [6].

Конкурентоспроможність товару — це його відповідність вимогам ринку в даний момент часу. Його характеристики включають споживчі витрати, ринкові умови збуту товарів і споживчі характеристики. Процес виробництва сільськогосподарської продукції триває більше місяця. Отже, чим довший час виробництва товару та його життєвий цикл, тим вищою повинна бути початкова конкурентоспроможність. Тривалість існування товарів на ринку залежить від початкового рівня конкурентоспроможності та масштабів їх реалізації. Конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства характеризується такими показниками, як прибуток, рентабельність та

платоспроможність. Проблема конкурентоспроможності має глобальний характер і, з одного боку, впливає на багато аспектів економічної та соціальної

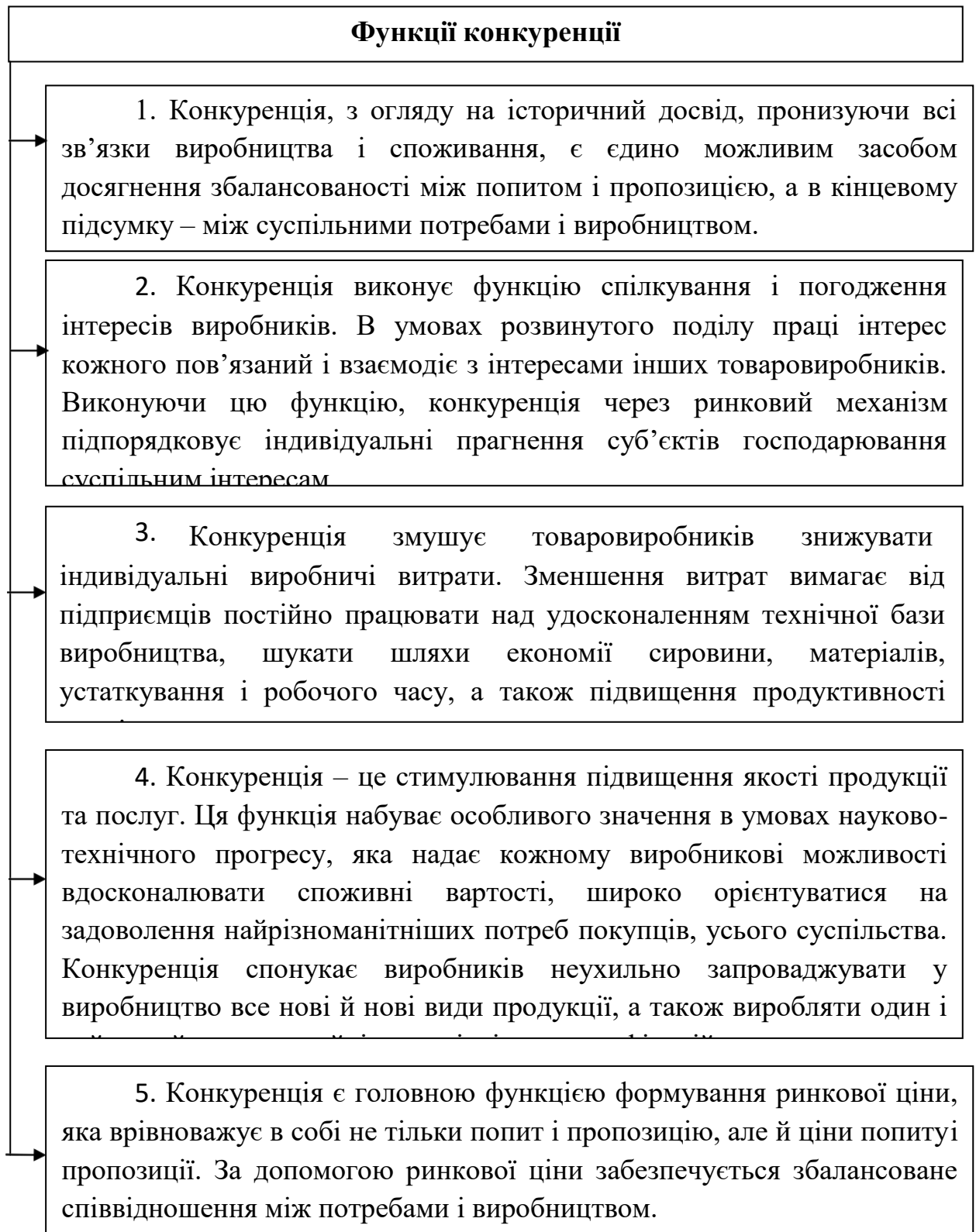


Рис. 1.1 – Функції конкуренції [19].

політики держави, а з іншого – на інтереси всіх громадян як споживачів благ. Як зазначив О.В. Котистко, конкурентоспроможність – це багатоаспектне поняття, що характеризує конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках, що вимірюється ступенем присутності на них вітчизняної продукції [23]. Конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства можна визначити як його порівняльну перевагу, особливо за такими параметрами, як ціна та якість, по відношенню до інших підприємств галузі. Через велику кількість компаній, які працюють на аграрному ринку, цінова конкуренція дуже складна. Таким чином, такі фактори, як трудові ресурси, є особливо важливими для успіху такої боротьби, оскільки вони повинні бути добре навчені, добре організовані і, отже, придатні для працевлаштування. Враховуючи викладене, пропонуємо таке визначення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств: Конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства – це сукупність конкурентних переваг та всіх ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових), необхідних для виробництва та реалізації високоякісної продукції. продуктів. високоякісна сільськогосподарська продукція, що відповідає вимогам ринку.

Україна має величезні можливості для перетворення агросектору у високоефективний сектор економіки. Проте отримання конкурентної переваги не гарантує конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства.

Щоб зберегти конкурентні переваги, необхідно дотримуватися таких правил:

1. Пропонуючи продукти, які не можуть бути кращими в усіх відношеннях, зосередьтеся на своїй цільовій аудиторії та розгляньте її найцінніші пропозиції.

2. Підтримувати стандарти для інших компонентів відповідно до прийнятої якості.

3. Задоволення очікувань споживачів шляхом постійного розвитку та впровадження інновацій швидше за конкурентів.

4. Впровадження сучасної, організованої моделі діяльності, що забезпечує найвищу якість продукції, що є головним критерієм для покупця. Для підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств необхідно здійснити низку заходів: створити умови для стабілізації та збільшення виробництва; встановлювати закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію, які не тільки покривають собівартість виробництва, а й забезпечують отримання прибутку; Запровадження державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників усіх форм власності, особливо у сферах, сприятливих для залучення інвестицій, кредитів та інших позик на техніко-технологічні зміни; Зменшити податковий тиск на агросектор та створити пільги на окремі види сільськогосподарської продукції.

Конкуренція нерозривно пов'язана зі створенням і розвитком конкурентного середовища - сукупності зовнішніх по відношенню до конкретної компанії факторів, що впливають на взаємні конкурентні взаємодії компаній конкретної галузі. Водночас конкурентне середовище є динамічним за темпами, глибиною та масштабами змін окремих ринків і є елементом економічного життя. За визначенням Ф. Важинського, конкурентне середовище – це результат і умови взаємодії великої кількості суб'єктів ринку, які визначають належний рівень економічної конкуренції та здатність окремих суб'єктів господарювання впливати на загальну ринкову ситуацію. Важливо, що конкурентне середовище створюється не лише самими учасниками ринку, взаємодія яких зумовлює конкуренцію, а насамперед відносинами між ними [19, С. 47]. Тому ми впевнені, що поняття та явища конкуренції, конкурентного середовища, конкурентоспроможності, конкурентного статусу та конкурентних переваг тісно пов'язані та мають спільну природу. Таке розуміння нам потрібне, щоб нарешті усвідомити, що посилення конкуренції в більшості секторів української економіки та прискорення політичних і соціальних змін означають, що компанії повинні забезпечити стабільну позицію на ринку. У зв'язку з вищевикладеним постає проблема управління господарством в умовах

змін і невизначеності його розвитку, яка нині набуває все більшої актуальності та потребує вирішення на рівні кожного господарства. Збереження конкурентних позицій на ринку та конкурентоспроможності можливо лише шляхом створення конкурентних переваг над іншими операторами того чи іншого ринку.

Сьогодні конкурентоспроможність є складною та багатогранною проблемою. Від її успішного вирішення залежить рівень економічного і соціального розвитку країни. На конкурентоспроможність як показник впливають внутрішні та зовнішні фактори. Враховано основні елементи конкурентоспроможності та шляхи її підвищення, успішне вирішення яких забезпечить сільськогосподарським підприємствам гідне місце на національному та міжнародному ринках в умовах євроінтеграції.

## **1.2 Особливості організації аграрного виробництва та формування механізму й оцінки конкурентоспроможності продукції рослинництва**

Для всього народного господарства агропромисловий комплекс має велике значення. Сільське господарство має на меті забезпечити населення продовольством, а промисловість — сировиною. Незважаючи на це, слід зазначити, що сільське господарство є єдиною сферою економіки, яка значною мірою залежить від природно-кліматичних факторів і такого важливого природного ресурсу, як земля. Земля є об'єктом і засобом праці, а також важливим виробничим фактором у промисловості. Оскільки він забруднюється, зношується та стає непридатним для сільськогосподарської діяльності, альтернативою має бути розумне використання землі.

Фактори виробництва, такі як предмети праці, засоби праці, робоча сила, земля, підприємництво, екологічні, технологічні та інформаційні фактори, повинні бути поєднані для організації процесу виробництва

сільськогосподарської продукції.

Таким чином, функціонування сільського господарства залежить від поєднання продуктивних сил, які включають організаційно-економічні, техніко-економічні та соціально-економічні.

Перед організацією виробництва плодів і ягід необхідно враховувати специфіку вирощування ягід. (рис. 1.2).

Щороку в усьому світі споживається все більше ягід. За статистичними даними споживання зростає на 3-4% щорічно. Попит на ягідну продукцію в основному створюють країни з високим рівнем доходу. Більшість ягідної продукції споживають у свіжому вигляді, третина заморожують для перепродажу в магазинах, в основному для розливу та ін. промислові цілі переробки харчові. Географічний розподіл насаджень, традицій виробництва та культури у світі нерівномірний. Однак ягоди вирощують у багатьох країнах світу. Полуницю вирощують у понад 70 країнах, малину — у понад 40 країнах, смородину — у понад 30 країнах. Найбільші площі вирощування лохини і лохини розташовані в країнах Північної Америки та Європейського Союзу.

Україна є одним із найбільших у світі виробників малини та смородини [42, с. 54]. На фруктовому ринку конкурують не окремі компанії, а виробники цілих країн. У багатьох сферах плодово-ягідного асортименту з Україною конкурують Польща, Туреччина, Іспанія, Марокко, Сербія та Болгарія.





Рис. 1.2 – Особливості ягідництва

Джерело: розробка автора

Україна має значний природно-кліматичний, матеріально-технічний та людський потенціал для виробництва ягідної продукції. Проте структура галузі садівництва, її характер, нерозвиненість або відсутність відповідної інфраструктури, приватизаційні процеси в аграрному господарстві України та необхідність значних інвестицій у модернізацію галузі суттєво уповільнили її розвиток порівняно з сучасним інноваційним оновленням.

садівничої та ягідної галузі провідних країн.

За даними Держстату, суниця і полуниця, малина і ожина, смородина і лохина входять до п'ятірки найбільших ягідних культур в Україні за площею посівів.

Враховуючи специфіку галузі та стратегію підприємства, що веде сільськогосподарську діяльність, лише тоді доцільно обирати спеціалізацію виробництва. Адже саме спеціалізація і концентрація впливають на економічний результат і визначають ефективність виробництва. Слід, однак, зазначити, що через розгалужену систему посередництва, що діє за власними правилами та умовами, фермери практично не можуть досягти запланованих прибутків і часто зазнають збитків через низькі закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію замість високих доходів. , що в кінцевому підсумку впливає на рентабельність і відтворення галузі. Тому організація виробництва сільськогосподарської продукції повинна обов'язково враховувати елементи планування виробничого процесу, від яких залежить успіх агробізнесу та високі економічні результати. (рис. 1.3).

В Україні основними виробниками плодів і ягід в останні десятиліття залишаються особисті селянські господарства, їхня частка становить близько 83%. Відповідно до Закону України «Про особисте селянське господарство» формою ведення аграрного господарства є господарська діяльність, яка здійснюється фізичною особою як фізичною особою або особами, які перебувають у сімейних чи родинних стосунках і спільно проживають, без права юридичної особи. , для задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки та споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням особистих засобів селянського господарства, особливо у сфері зеленого сільського туризму [43].

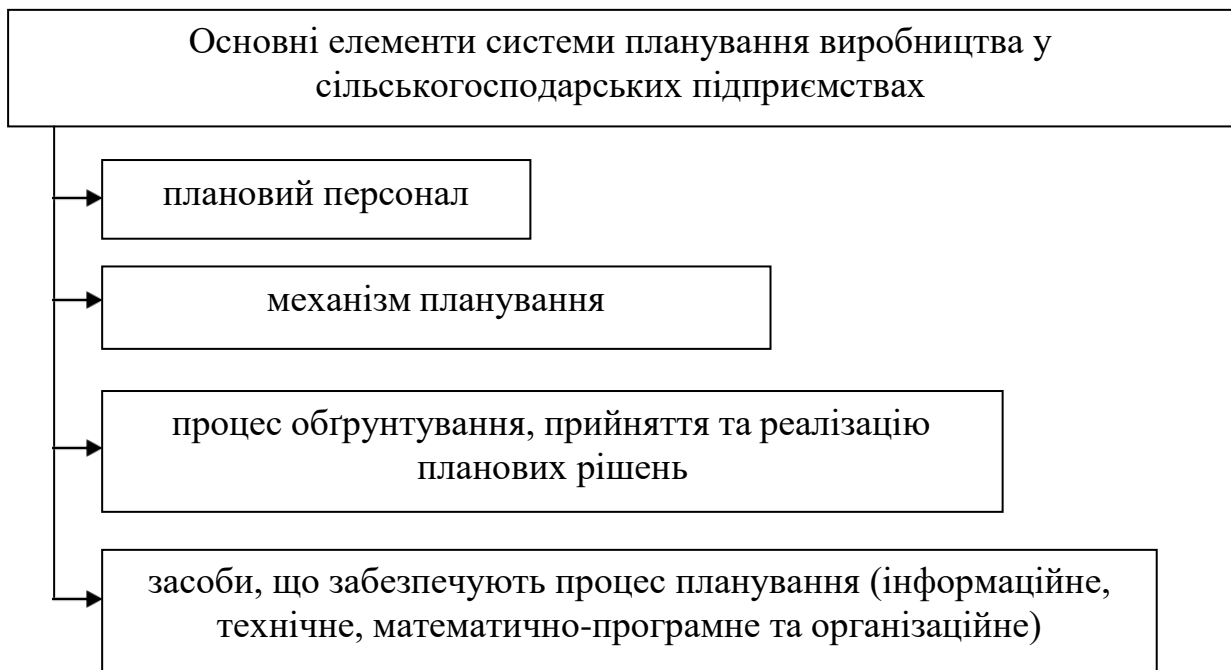


Рис. 1.3 – Складові планування виробничого процесу у сільськогосподарському виробництві в сучасних умовах [36]

З метою покращення сортової структури плодово-ягідних насаджень громадських господарств відповідно до потреб ринку рекомендується довести питому вагу ягідних насаджень до 3-5% від загальної площі насаджень. Промислові ягідні насадження площею 20-30 га і більше доцільно створювати в районах роботи плодопереробних підприємств у приміських господарствах. Посіви лохини забезпечують окупність інвестицій, стаючи таким чином важливим джерелом їх накопичення. Це один із надійних внутрішніх інвестиційних резервів при створенні плодово-ягідних насаджень. Наприклад, польські фермери та садівники набагато краще використовують інвестиційні можливості ягідних культур, ніж вітчизняні агровиробники. Якщо частка ягід у валовому зборі продукції садівництва в Україні не перевищує 1,5-2%, то в Польщі – 15-20% [41].

Для ефективного функціонування плодово-ягідного ринку в Україні необхідно враховувати проблеми, пов'язані з низькою якістю,

обмеженим асортиментом продукції, відсутністю упаковки та упаковки, що підходить для споживача, наявністю сезонної та регіональної продукції, а також як коливання цін та обсягів реалізації продукції, відсутність реклами продукції вітчизняних виробників та її слабка захищеність від імпортних товарів. У міру збільшення виробництва слід приділяти увагу оптимальному перерозподілу продукції. Бізнес-мікс повинен відповідати попиту. Попит формується під впливом демографічних, якісних і вартісних факторів, тобто залежить від кількості людей, рівня їх доходів, якості і вартості товарів, а також від реклами. Постачання залежить від природних, організаційних, економічних і технологічних факторів. До перших належать клімат, родючість ґрунтів і рельєф [42].

Якщо говорити про фактори розвитку садівництва, то найважливішими є: поділ праці, форми її організації та виробництва, розвиток ринкової інфраструктури та грошово-кредитна і податкова політика держави. Серед технологічних факторів провідне місце посідає висока якість обробітку ґрунту, своєчасне впровадження системи захисту насаджень від шкідників і хворіб, своєчасний догляд і збір урожаю рослин, а також їх подальше товарне зберігання та переробка. Системою постачання є власне виробництво плодів і ягід, їх імпорт, переробка, зберігання, промислова переробка та пакування продукції, транспорт і зв'язок. Центральне місце займає оптово-роздрібна торгівля та виставкова інфраструктура. Саме ці елементи визначають торгівлю продукцією плодоовочевої промисловості [4]. У садівництві в умовах глобалізованого ринку важливим джерелом процесу простого і розширеного відтворення є внутрішні резерви, які складаються з власних ресурсів, сформованих за рахунок прибутку підприємства та амортизаційних відрахувань. Проте в сучасних умовах багато садівничих господарств не мають достатніх ресурсів для технічного забезпечення

виробництва, що призводить до зменшення прибутку, необхідного для накопичення інвестиційних коштів [43].

Обсяг реалізації плодово-ягідної продукції різного асортименту на внутрішньому ринку залежить від біологічних особливостей помологічних порід і сортів, що вирощуються в різних регіонах. Так, зернові плоди надходили переважно з Вінницької, Закарпатської, Львівської, Рівненської, Чернівецької та Хмельницької областей – до 60% (610 тис. тонн), а кісточкові – з Дніпропетровської, Донецької, Одеської, Полтавської та Хмельницької областей – 50%., ягід - з Дніпропетровської, Донецької, Житомирської областей - до 40%, горіхів - з Хмельницької, Одеської, Полтавської, Дніпропетровської та Донецької областей - 50%.

Виробництво плодів і ягід в Україні є нерівномірним, оскільки залежить від агрокліматичних умов, забезпеченості засобами виробництва, впровадження інноваційних технологій та історичних умов вирощування окремих порід і сортів на певній території (табл. 1.1). Для вирощування плодово-ягідної продукції найбільш сприятливі регіони з м'яким кліматом, достатньою вологістю і максимальною кількістю сонячних днів у році.

Серед регіонів України лідером за площею є Вінницька область. Деяко збільшилися динамічні площі в Тернопільській, Житомирській, Львівській та Херсонській областях – на 3-5%.

Товарність плодів і ягід, вирощених у господарствах, знаходиться на рівні 90-95% і в 2019-2022 роках становила 224,5-341,0 тис. тонн. Більшість плодів і ягід було реалізовано через інші канали збуту, тобто на комерційні об'єкти, приблизно 60-65%.

Таблиця 1.1. - Місце регіонів України у виробництві плодів і ягід [55].

| Україна |                   | Частка, % | Місце |
|---------|-------------------|-----------|-------|
|         |                   | 100,0     | х     |
| 1       | Вінницька         | 13,6      | 1     |
| 2       | Волинська         | 1,8       | 19    |
| 3       | Дніпропетровська  | 6,8       | 4     |
| 4       | Донецька          | 4,9       | 7–8   |
| 5       | Житомирська       | 2,4       | 17    |
| 6       | Закарпатська      | 6,4       | 5     |
| 7       | Запорізька        | 3,1       | 14    |
| 8       | Івано-Франківська | 2,2       | 18    |
| 9       | Київська          | 3,3       | 12–13 |
| 10      | Кіровоградська    | 1,3       | 22    |
| 11      | Луганська         | 1,6       | 20–21 |
| 12      | Львівська         | 5,0       | 6     |
| 13      | Миколаївська      | 1,6       | 20–21 |
| 14      | Одеська           | 3,9       | 11    |
| 15      | Полтавська        | 4,9       | 7–8   |
| 16      | Рівненська        | 4,6       | 9     |
| 17      | Сумська           | 0,8       | 24    |
| 18      | Тернопільська     | 3,3       | 12–13 |
| 19      | Харківська        | 4,1       | 10    |
| 20      | Херсонська        | 3,0       | 15    |
| 21      | Хмельницька       | 9,5       | 2     |
| 22      | Черкаська         | 2,6       | 16    |
| 23      | Чернівецька       | 8,3       | 3     |
| 24      | Чернігівська      | 1,0       | 23    |

Загальна пропозиція ринку становить 75-77% вітчизняної та імпоротної продукції - в основному це об'єктивно необхідні запаси (цитрусові та банани). У 2020 році виробництво плодів і ягід в Україні склало 2023,8 тис. тонн, тобто на 5% менше, ніж у попередньому році (табл. 1.2). Основний їх обсяг отримано від домогосподарств, особливо у 2022 році він становив 83,2%, тобто 1683,4 тис. тонн. При цьому відсоток вирощування фруктів становив 82,7%, а ягід – 89,6%.

.Таблиця 1. 2.- Динаміка площ, урожайності, валового збору плодів і ягід за категоріями господарств України за 2019–2022 рр. [55]

| Рік  | Усі категорії господарств | Зокрема            |                                  |                        | До всіх категорій господарств, % |
|--|---------------------------|--------------------|----------------------------------|------------------------|----------------------------------|
|  |                           | С.-г. підприємства | До всіх категорій господарств, % | Господарства населення |                                  |
| Площа плодоносних насаджень, тис. гектарів |                           |                    |                                  |                        |                                  |
| 2019р.                                     | 198,5                     | 51,2               | 25,8                             | 147,3                  | 74,2                             |
| 2020р.                                     | 198,5                     | 50,7               | 25,5                             | 147,8                  | 74,5                             |
| 2021р.                                     | 194,0                     | 46,2               | 23,8                             | 147,8                  | 76,2                             |
| 2022р.                                     | 191,0                     | 43,5               | 22,8                             | 147,5                  | 77,2                             |
| Урожайність, т/га                          |                           |                    |                                  |                        |                                  |
| 2019р.                                     | 10,3                      | 6,5                | 62,9                             | 11,6                   | 112,9                            |
| 2020р.                                     | 12,9                      | 10,8               | 83,7                             | 13,6                   | 105,7                            |
| 2021р.                                     | 10,9                      | 7,5                | 68,6                             | 12,0                   | 110,0                            |
| 2022р.                                     | 10,6                      | 7,7                | 73,3                             | 11,4                   | 108,0                            |
| Валовий збір, тис. тонн                    |                           |                    |                                  |                        |                                  |
| 2019р.                                     | 2 048,0                   | 333,8              | 16,3                             | 1714,3                 | 83,7                             |
| 2020р.                                     | 2 566,2                   | 551,5              | 21,5                             | 2014,7                 | 78,5                             |
| 2021р.                                     | 2 125,2                   | 350,7              | 16,5                             | 1774,5                 | 83,5                             |
| 2022р.                                     | 2 023,8                   | 340,5              | 16,8                             | 1683,4                 | 83,2                             |

Різке збільшення обсягів виробництва плодів і ягід спостерігалось у 2020 р. не лише в Україні, а й у Європі. Того року в нашій країні отримали рекордний урожай яблук – 1457,4 тис. тонн (у сільськогосподарських підприємствах – 504,6 тис. тонн і в господарствах населення – 952,9 тис. тонн), що в 1,4 раз більше за обсяги 2021 р.

Так, сприятливі природно-кліматичні умови 2020 р. вплинули на формування врожайності яблук, яка за всіма категоріями господарств становила 16 т/га, а це більше за попередній рік на 35,7 %. До 2019 р. рівень урожайності в динаміці по господарствах населення коливався в межах 10–12 т/га, тоді як у сільськогосподарських підприємствах становив лише 5–7 т/га. Україна перебуває на одинадцятому місці у світовому виробництві яблук і четвертому в Європі.

Динаміка площ насаджень – як загальної, так і молодих та плодоносних – в сільськогосподарських підприємствах України показує

нерівномірність процесів відтворення і загальну тенденцію до скорочення насаджень (табл. 1.3).

*Таблиця 1.3.* - Динаміка площ плодкових і ягідних насаджень, їх закладання й вибуття в сільськогосподарських підприємствах України

| Показники  | 2018р. | 2019р. | 2020р. | 2021р. | 2022р. |
|--|--------|--------|--------|--------|--------|
| Площа молодих насаджень, тис. га                       | 16,7   | 18,2   | 16,5   | 15,7   | 11,4   |
| Частка молодих насаджень загальній площі, %            | 24,24  | 27,62  | 27,5   | 26,88  | 25,73  |
| Закладання садів, тис. га (посаджено)                  | 1,39   | 1,28   | 0,92   | 1,14   | 0,53   |
| Індекс площі вибуття до площі закладання               | -0,366 | 3,34   | 7,44   | 2,74   | 27,6   |
| Середньорічна площа насаджень на початок року, тис. га | 67,0   | 68,9   | 65,9   | 60,0   | 58,4   |
| Середньорічна площа насаджень на кінець року, тис. га  | 68,9   | 65,9   | 60,0   | 58,4   | 44,3   |
| Вибуття (+)/збільшення (-) садів, тис. га              | -0,51  | 4,28   | 6,81   | 3,14   | 14,63  |

Максимального значення загальної площі садів досягнуто у 2019 році – 68,9 тис. га. З 2020 року основною тенденцією у садівництві стало скорочення загальної площі насаджень. Важливим показником, який найкраще характеризує фактичний репродуктивний стан плодово-ягідних насаджень, є питома вага щорічного закладення нових насаджень у зоні плодоношення. Дані аналізу змін у сфері плодово-ягідних насаджень за 2018-2022 роки, а також аналізу показників створення та реалізації насаджень у фермерських господарствах України свідчать, що у 2018 році найвищі результати зафіксовано у вирощуванні фруктів (табл. 1.3). У 2022



році площа садів зменшилася з 58,4 тис га до 44,3 тис. га внаслідок ліквідації садів та зменшення площі молодих насаджень, а також низьких результатів садіння плодів.

Домогосподарства продають переважно яблука та волоські горіхи. До 60% плодів використовується для особистого користування і до 35% для продажу. Останніми роками частка продажів дещо зросла за рахунок розширення мережі закупівлі очищених і неочищених горіхів у громадських приймальних пунктах та гуртових пунктах збору. Посередники закупають волоські горіхи та формують партії на експорт, як правило, як сировину для подальшої переробки [43].

На основі складеного нами плодово-ягідного балансу визначено рівень споживчої підтримки населення. Потреба в цій продукції в Україні була забезпечена у 2022 році лише на 71,3%, або 58,5 кг на людину. У споживчому кошику українців фрукти та ягоди, незважаючи на їхню корисність і важливість у здоровому харчуванні, посідають практично останнє місце за відповідністю фактичного споживання раціональній нормі (82 кг на людину на рік, без урахування винограду).

Україна має стати надійним експортером свіжих плодів і ягід та продуктів їх промислової переробки. Ця позиція є основою стратегії інноваційного розвитку садівництва. За всіма видами продукції темпи виробництва перевищують споживання через низькі надходження від імпорту та поставок від експорту. Отже, споживання ягід на одну людину на рік становить 2,6 кг, горіхів – 0,5 кг, кісточкових – 14,0 кг, зернових – 27,0 кг [41].

Власним вирощуванням плодів і ягід покривається лише 64% потреб населення України, зокрема: плодів зерняткових культур – 55%, кісточкових – 81%, чорниці – 83%. Інша ситуація із забезпеченням населення плодами волоського горіха – на перший погляд очевидне перевиробництво порівняно з удвічі раціональнішим споживанням. Практично 100% цих фруктів

виробляють домогосподарства, яких у 2022 році буде 112,4 тис. тонн. В останньому випадку до 35% обсягу закуповується у посередників, створюючи партії сировини для експортного постачання.

За розрахунками, потреба у вироблених в країні плодах і ягодах для раціонального забезпечення населення у 2022 році має становити не менше 3,8 млн тонн, обсяг поставок на експорт – до 0,7 млн тонн, на переробку – не менше 0,2 млн тонн. мільйонів тонн. Це означає, що загальні пропозиції вітчизняних плодів і ягід необхідно збільшити аж на 1,8 млн. тонн [43].

Розвиток садівництва має відбуватися за такими напрямками:

- залучення іноземних інвестицій та отримання кредитної підтримки для розвитку садівництва в ЄС;

- використання біотехнологій у виробничому процесі, нових раціональних методів організації діяльності сільськогосподарських підприємств;

- комп'ютеризація виробничого процесу та системи його обслуговування, впровадження сучасної комп'ютерної бази та створення мережі користувачів серед працівників підприємства;

- налагодження співпраці виробників продукції з науково-дослідними організаціями та впровадження у виробництво новітніх досягнень у галузі селекції, розсадництва та догляду за насадженнями [42].

Важливим напрямком діяльності в галузі садівництва є дослідження, спрямовані на підвищення якості, адже вітчизняна плодово-ягідна продукція значно поступається імпортній, особливо за зовнішнім виглядом і смаком. Вихід на європейський ринок є пріоритетним, оскільки він привабливий своєю географічною близькістю та місткістю. Споживачі з країн ЄС щорічно закуповують понад 75 млн тонн різних фруктів, у тому числі 23 млн тонн імпортних екзотичних і традиційних фруктів.

Ефективне функціонування галузі садівництва – це здатність плодово-ягідних насаджень виробляти необхідну кількість високоякісної

плодоовочевої продукції, адже обсяг виробництва плодів та ягід залежить насамперед від динаміки кількісного та якісного складу плодкових культур плантації. Впровадження відтворювальних процесів на основі використання інноваційних технологій є беззаперечною умовою успішного розвитку садівництва в умовах глобалізованого середовища функціонування.

На підставі досліджень стану галузі ягідництва в Україні можна зробити висновок, що її розвиток залежить від агрокліматичних умов, забезпеченості технікою та рівня впровадження технології. Перспективні дослідження також свідчать про необхідність проведення традиційної селекційної роботи з виведення стійких сортів у поєднанні зі створенням трансгенних рослин, що виключає тривалу селекцію та зменшує витрати на селекційну роботу із захисту рослин від шкідників і хворіб. зберігання і транспортування. В Україні існує великий переробний асортимент усіх культурних рослин, який, на жаль, не відповідає вимогам сучасного ринку, оскільки значна частина сортів має низькі споживчі властивості.

Адаптація до ринкової системи виступає каталізатором створення конкурентних переваг для виробників плодово-ягідної продукції. Тому їм слід виробити раціональний стиль управління та зосередитися на виробництві конкурентоспроможної високоякісної продукції. Це породжує необхідність створення сучасної матеріально-технічної бази та отримання інвестиційних коштів для переведення виробництва на інноваційну базу. [39].

На рисунку 1.4 показано низку елементів, що сприяють конкурентоспроможності виробництва продукції ягідництва. Дані елементи забезпечення виробничого процесу визначають конкурентоспроможність не лише вирощування плодів і ягід, а й усього підприємства. Варто також враховувати той факт, що суб'єкт господарювання намагається постійно зміцнювати свої конкурентні переваги шляхом використання інновацій та підвищує інвестиційну

привабливість шляхом виробництва нових або вдосконалення старих видів продукції. Звичайно, стратегія диверсифікації сільськогосподарської продукції має свої обмеження, пов'язані з розміром території, природно-кліматичними умовами, використанням техніки, обробіткою ґрунту тощо, але підвищення якості сільськогосподарської сировини та готової сільськогосподарської продукції, а саме плодово-ягідної продукції, удосконалення агротехніки, методів виробництва, модернізація обладнання та посилення екологічних стандартів у виробництві сільськогосподарської продукції під силу кожному підприємству, яке прагне досягти високої конкурентної позиції на ринку.

Слід відмітити, що формування конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, у тому числі рослинництва, здійснюється шляхом аналізу та оцінки цілої системи одиничних, групових та інтегральних показників конкурентоспроможності, кожен із яких має свою класифікацію та особливості. Відношення корисного ефекту, або економічного результату, до сумарних витрат, пов'язаних з виробництвом та реалізацією продукції, визначає найвищий рівень конкурентоспроможності продукції. Це можна показати за допомогою формули.:

$$K = EK / Цс \max(1.1)$$

де EK – економічна ефективність, грн

Цс – витрати на виробництво та реалізацію продукції, грн [51].

Відповідно логіці, більший позитивний ефект, а також більша конкурентоспроможність товару, означає, що більша ймовірність того, що господарюючий суб'єкт протистоїть конкурентам, розширить масштаби власного виробництва та розширить сегмент споживачів. [39].

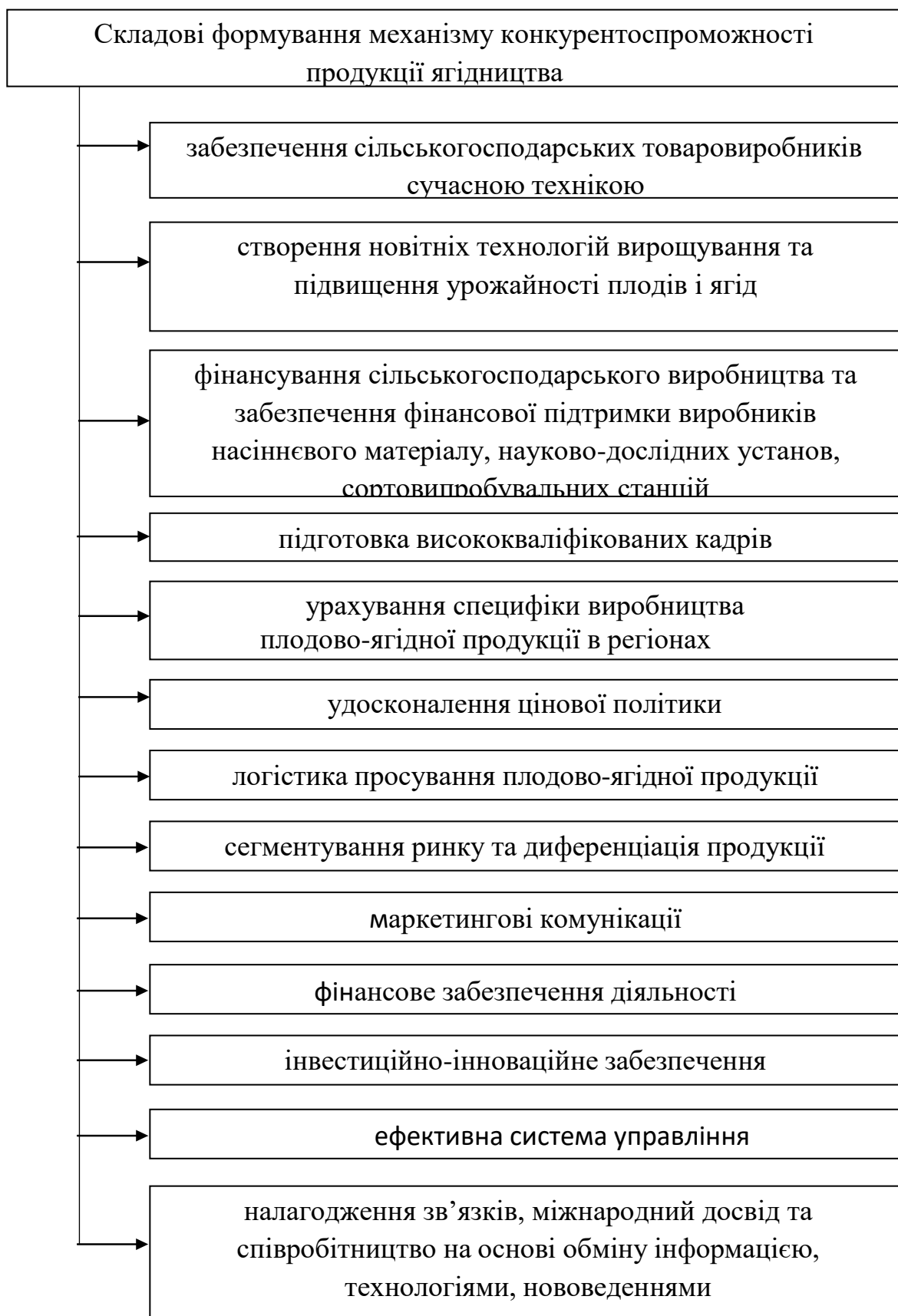


Рис. 1.4 Складові формування механізму конкурентоспроможності продукції ягідництва в умовах сьогодення [9]



Рис. 1.5 Етапи оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства [19].

Для детальної оцінки конкурентоспроможності продукції необхідно вибрати показники, які охоплюють весь економічний потенціал сільськогосподарського підприємства, ефективність його використання та результати виробництва та реалізації продукції. Найважливішими з цих

показників є як вартісні, так і видові: виручка від реалізації, сукупні витрати, собівартість продукції, рівень виробництва сировини, витрати праці на виробництво 1 т продукції на 1 га площі, прибуток, рівень рентабельності, ринок збуту. частка реалізованої продукції по відношенню до підприємств - конкурентів району, області чи галузі в цілому та інші не менш важливі показники.

Кожен показник, необхідний для оцінки конкурентоспроможності, містить важливу інформацію і відіграє фундаментальну роль у правильності майбутніх рішень і конкретних дій. Тому достовірність інформації та її правдивість залежать від професіоналізму працівників, зайнятих у цій сфері роботи, а також від постійного моніторингу конкурентної діяльності, ринкового середовища та споживчого попиту. Перекручена або неправдива інформація про конкурентів є недопустимою помилкою, яка може послабити конкурентні переваги компанії або зменшити її фінансові зусилля. Удосконалення стратегічного потенціалу компанії має підвищити ймовірність отримання точних і коректних результатів завдяки здатності аналізувати макроекономічну ситуацію та кон'юнктуру ринку. Щоб досягти цього, оцінка конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства та його продукції має проводитися в триетапному порядку. Спочатку оцінюється величина потенційної конкурентної спроможності, потім оцінюється ефективність використання конкурентної спроможності, а потім визначається індекс і рівень конкурентної спроможності суб'єкта господарювання та продукції (рис. 1.5).

Такий методологічний підхід до оцінки конкурентоспроможності дасть можливість реально оцінити реальний рівень потенційної конкурентної спроможності, раціоналізм використання цього інструменту та переваги та загрози для компанії стосовно конкурентів.

Необхідно також зазначити, що реструктуризація безсумнівно підвищує конкурентоспроможність компанії та її товарів, що означає, що це зміни, які корисні для компанії. Звичайно, зміни мають певні риси та наслідки. В результаті успішна реорганізація сільського господарства вимагає складних і тривалих процесів, а не швидких, короткострокових рішень.

Таким чином, конкурентоспроможність, як важіль управління та мотиватор діяльності, є надійним інструментом і знаряддям для того, щоб компанія досягла фінансового успіху та високих прибутків, незважаючи на жорсткі правила ринкового механізму.

### **1.3. Методика досліджень конкурентоспроможності**

Вивчення та аналіз розвитку конкурентних переваг сільськогосподарського підприємства тісно пов'язане з методологією дослідження, яка використовується як в управлінському, так і в стратегічному аналізі. Комплексність явищ, що вивчаються в менеджменті, вимагає використання не одного, а цілої низки методів, що базуються на специфічних підходах – історичному, плановому, оптимізаційному, структурно-функціональному, комплексному та інших. Найбільш поширений, системний підхід до вивчення закономірностей ймовірних процесів в економічних системах з кількісним і якісним вираженням. Характерною особливістю системного підходу є широке використання методів математичної формалізації (лінійного та динамічного програмування, теорії масового обслуговування та ін.) при дослідженні проблем управління з використанням досвіду, інтуїції та міркувань експертів. Проведення стратегічного аналізу вимагає не тільки оцінки досягнутого рівня господарської діяльності компанії та визначення основних напрямків її



розвитку, але й необхідності розробки твердих рішень у сфері виробничої стратегії на майбутнє. Для цього економісти та інші спеціалісти використовують різноманітні розрахунково-конструктивні методи дослідження, за допомогою яких у результаті аналізу об'єктивної дійсності розробляють рекомендації та управлінські рішення на майбутнє. Серед усіх методів, які широко застосовуються в стратегічному управлінні і характеризуються високою ефективністю, виділяється дослідницько-аналітичний метод (дослідження та аналіз). Він передбачає всебічний розгляд і пояснення проблеми перед її вирішенням. Тому існує потреба визначити зв'язок між цими важливими змінними, обмежуючими факторами та попередніми факторами, які сприяють досягненню бажаної мети. Суть методу аналізу всіх явищ і об'єктів полягає в тому, що процес пізнання починається з пояснення загальної картини досліджуваного об'єкта. Потім він ділиться на частини (аналіз), і кожна з цих частин розглядається окремо. Нарешті набуті знання узагальнюються та синтезуються. На етапі узагальнення знань, отриманих шляхом аналізу, пізнавальний процес повертається до початкової точки, але вже на нових засадах, збагачених аналітичними даними. [39].

Отже, метод економічного аналізу – це сукупність методів дослідження господарської діяльності підприємства шляхом виявлення та визначення зв'язків виробничих показників, поділу їх на складові та порівняння з іншими показниками, а також вимірювання їх впливу на показники. розглядаються як окремі компоненти (фактори), так і їх сукупності в єдності та зв'язку. Аналітичний метод використовує прийоми аналізу, синтезу, індукції та дедукції для виявлення зв'язків між явищами та процесами. У завдання аналізу економічних залежностей входить характеристика кількісного значення та специфіки залежності економічного результату від окремих факторів впливу. Такі властивості одержують шляхом математичного моделювання виробничих процесів. На початковому етапі

аналізу співвідношень дослідження переходить від загального методу до часткового методу, який є дедуктивним методом. На етапі узагальнення окремі компоненти розглядаються з точки зору їх впливу на загальний показник, що є індуктивним методом дослідження. Дедуктивний та індуктивний методи дослідження — це дві сторони одного процесу вивчення явища. Це свідчить про єдність і нерозривний зв'язок аналізу і синтезу. Визначення індикаторних залежностей.

Важливим і найскладнішим елементом економічного аналізу є вивчення взаємозв'язків між економічними явищами. У завдання аналізу економічних залежностей входить характеристика кількісного значення та специфіки залежності економічного результату від окремих факторів впливу. Аналіз економічних показників вимагає дотримання порядку вивчення окремих факторів, наприклад виробничих умов підприємства. Важливим етапом аналізу є вивчення характеру залежності досліджуваного показника від окремих факторів і визначення їх конкретної залежності. Щоб врахувати всі зв'язки між економічним показником, його слід розкласти на складові або окремі фактори. Цей елемент в економічному аналізі зазвичай називають деталізацією або специфікацією частини. Важливим засобом аналізу є порівняння аналізованих показників та їх компонентів з аналогічними показниками, які розглядаються як базові. Без порівняння немає аналізу. Порівняльні методи розрізняються також за технікою виконання: абсолютні та відносні. Метод абсолютного порівняння - шляхом порівняння показників для визначення різниці між ними визначають абсолютні відхилення аналізованих показників від основних показників. Відносний метод полягає у відношенні аналізованих показників або абсолютних відхилень від них до основних показників. Результати є коефіцієнтами, відсотками та середніми значеннями Розглянуті вище методи дослідження зв'язків між економічними показниками дозволяють у рамках економічного аналізу визначити ступінь позитивного чи негативного впливу окремих факторів на досліджуваний

показник. Метод відносного числа використовується, коли досліджуваний показник є результатом добутку кількох факторів. Він відрізняється від двох попередніх методів елімінації тим, що розрахунок впливу факторів на економічний показник базується на відносних темпах зміни, виражених у відсотках або коефіцієнтах. Перевага методу відносного числа перед іншими розглянутими методами полягає в тому, що вплив факторів можна розрахувати на основі обмеженого вибору вхідних даних (у відсотках або співвідношеннях). Балансовий або рівноважний метод використовують, коли відомі сумарне відхилення аналізованого показника і ступінь впливу всіх факторів, крім одного. У цьому випадку вплив невідомого фактора можна визначити шляхом віднімання індексу із сумарного відхилення впливу відомих факторів. Розглянуті аналітичні методи застосовуються для дослідження будь-якого економічного результату, особливо такого, який представлений простою пропорційною залежністю від його окремих факторів. Більш складним є аналіз зв'язку між економічними показниками та окремими факторами. [48].

Ступінь впливу цих факторів визначається за допомогою кореляційних методів. При цьому зв'язок між коефіцієнтом кореляції та результативним показником характеризується коефіцієнтом кореляції від нуля до одиниці. Чим ближче до одиниці, тим тісніший зв'язок між аналізованими показниками. Важливим етапом аналізу є узагальнення результатів його аналізу для цілей використання економічної інформації в управлінні економікою. Узагальнення дозволяє підсумувати результати аналізу, зрозуміти комплекс факторів, які так чи інакше впливають на економіку, визначити найважливіші з них з метою отримання всебічної та об'єктивної оцінки господарських результатів. Аналітичне узагальнення передбачає розробку різних варіантів бізнес-процесів і вибір оптимальних з них. Узагальнення охоплює багато технічних методів і прийомів, деякі з яких були використані при написанні даної роботи. До них, зокрема, відносяться:

підсумковий метод, який передбачає розрахунок уніфікованих показників за відповідними агрегатами, що відображають окремі підрозділи або предмет діяльності підприємства; коефіцієнт розрахунку резерву, на основі якого визначається можливий рівень аналізованого показника; конструктивний варіант використовується для розробки різних варіантів господарських процесів і вибору оптимальних. Основну роль в аналізі та вивченні стратегічної діяльності відіграють графічні та табличні методи. На відміну від табличного матеріалу діаграма дає загальну характеристику стану або розвитку досліджуваного явища та більш чітко показує тенденції та взаємодію досліджуваних показників. Найбільш важливим є монографічний метод, який передбачає використання підручників, навчальних посібників, практикумів і журналів. Використовувалися спеціальні форми бухгалтерської звітності, показники і розрахунки бізнес-плану, необхідна внутрішньогосподарська інформація. [48].

Отже, використання наведеної методології дослідження дозволяє провести об'єктивний аналіз реального функціонування ТОВ «Агро Фрутіка Бишків», оцінити його конкурентоспроможність та надати пропозиції щодо створення ефективних конкурентних переваг.

## Розділ 2

### АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ПЛОДІВ І ЯГІД В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

#### 2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємств аграрного сектору Львівської області

Садівництво є однією з традиційних галузей сільського господарства України, яка розвивається завдяки сприятливим ґрунтово-кліматичним умовам для вирощування більшості плодово-ягідних рослин, багатовіковим традиціям населення та великому внутрішньому господарству. Крім того, з розвитком цивілізації та погіршенням екологічної обстановки значення фруктів і ягід як незамінних продуктів харчування постійно зростає через їхні чудові цілющі властивості, особливо протирадіаційні. Вміст фруктів і ягід становить в середньому 440 ккал (2120 кДж) на кілограм, що становить приблизно 15% добової дози. При правильному споживанні плодів і ягід, а також продуктів їх промислової переробки, якість харчування людини значно покращується за вмістом легкозасвоюваних вуглеводів, органічних кислот і вітамінів. Будь-яке майбутнє виробництво плодів і ягід в Україні може задовольнити як внутрішні потреби, так і потреби в продукції садівництва, яка може бути експортна. 52% площ багаторічних насаджень вже зібрано садівниками Львівської області. У вересні 2023 року на площі близько 8 000 га урожай плодів і ягід склав понад 75 000 тонн.. Одним із найперспективніших регіонів України є Львівська область щодо ефективного розвитку садівництва. За останні три роки в Львівській області було вироблено 8,3 тис. тонн плодів і ягід. Обсяг За останні п'ять років споживання плодів і ягід на душу населення зросло на 20,8%. Його споживання щорічно зростає до приблизно 55 кг.

Згідно з прогнозами експертів, споживання фруктів і ягід у всьому світі щорічно зростає на 3-4%, а споживання органічної продукції – на 8%. Зі

збільшенням внутрішнього споживання та збільшенням імпортозаміщення український ринок фруктів і ягід може швидко розвиватися.

На ягідному ринку Львівської області є господарства, які пропонують продукцію високої якості, використовують новітні технології та мають високі врожаї. В області є 66 суб'єктів господарювання, які займаються вирощуванням ягідних культур на загальній площі 630,2 га, з яких 474,3 га відведено під сади.

В Україні Львівська область виробляє 7,1% плодів і ягід. Понад 85% виробництва плодів і ягід у регіоні відбувається в господарствах населення. 2023 року по всіх категоріях господарств є 14,6 тис. га багаторічних насаджень, з яких зібрано понад 146 тис. тонн плодів та ягід (+2,5% до минулого року) завдяки збільшенню площ, які ще не дозріли.

Хоча промислове вирощування плодів і ягід в районі невелике, очікується створення приблизно 400 га нових насаджень. Для цього державні та обласні бюджети активно підтримують господарства за допомогою грантів і проектів для розвитку та організації підприємств, які створюють додану вартість.

Близько 160 господарюючих суб'єктів в області вирощують багаторічні плодово-ягідні насадження на площі 2,0 тис. га, що становить 14,0% загальної площі. Вони також займаються промисловим виробництвом плодів і ягід. У структурі багаторічних насаджень у промисловому секторі зерняткові та кісточкові культури займають 68%, ягідні культури – 24%, горіхоплідні культури – 7%, а виноградники – близько 1%.

У 2023 році фермери закладали близько 400 га нових плодово-ягідних насаджень, зокрема половину (204,8 га) за допомогою грантів за програмою «е-Робота». У структурі закладання нових площ 50 відсотків становитимуть ягідні культури, 45 відсотків — горіхоплідні культури та 5 відсотків — плодови культури.

Врожай садовини в 2022 році становив 166,2 тис. тонн, що на 23,8 тис. тонн більше, ніж у минулому році. У поточному році середня врожайність плодово-ягідних культур становила 118,9 ц/га, що є зростанням на 13,7% порівняно з минулим роком на 14,3 ц/га. Такі культури показали найвищий рівень врожайності порівняно з попереднім роком: лохина (+76%), яблуня (+19,7%), персик (+21,7%), суниця садова (+17,3%) і черешня (+16,3%).

Таблиця 2.1. - Динаміка посівних площ сільськогосподарських культур Львівської області

| Рок<br>и | Площа посівна сільськогосподарських культур, тис.га |                                    |              |              |                         | Площа<br>насаджень<br>культур<br>плодових<br>та ягідних<br>(загальна)<br>, тис.га |
|----------|---|------------------------------------|--------------|--------------|-------------------------|---|
|          | культури<br>зернові та<br>зернобобов<br>і           | буряк<br>цукровий<br>фабрични<br>й | соняшни<br>к | картопл<br>я | культур<br>и<br>овочеві |   |
| 2018     | 295,9   | 11,6                               | 34,2         | 94,3         | 26,1                    | 15,0  |
| 2019     | 318,1   | 11,0                               | 25,6         | 94,2         | 36,5                    | 15,1  |
| 2020     | 306,6   | 12,6                               | 30,5         | 94,8         | 42,1                    | 15,0  |
| 2021     | 318,5   | 14,2                               | 40,5         | 95,5         | 42,3                    | 14,8  |
| 2022     | 326,5   | 15,0                               | 43,5         | 98,9         | 43,2                    | 14,6  |

Бачимо, що площа насаджень плодових та ягідних культур в 2022 році дещо зменшилась в порівнянні з 2018 роком на 3%, і становила 14,6 тис. га.

В таблиці 2.2 нами розглянуто виробництво плодових і ягідних культур за категоріями господарств Львівської області.

Таблиця 2.2. - Виробництво плодових і ягідних культур  
за категоріями господарств у 2022 році Львівської області

|                                  | Площа зібрана, га |                     | Обсяг виробництва<br>(валовий збір), ц |                     | Урожайність,<br>ц з 1 га площі<br>зібраної |                        |
|----------------------------------|-------------------|---------------------|--|---------------------|--|------------------------|
|                                  | 2022 р.           | 2022 у %<br>до 2021 | 2022 р.                                | 2022 у %<br>до 2021 | 2022 р.                                    | 2022 у<br>%<br>до 2021 |
| Господарства усіх категорій      |                   |                     |  |                     |  |                        |
| Культури<br>плодові та<br>ягідні | 14558             | 98,7                | 1424058                                | 108,8               | 104,6                                      | 109,6                  |
| Підприємства                     |                   |                     |  |                     |  |                        |
| Культури<br>плодові та<br>ягідні | 2000              | 91,2                | 255805                                 | 146,0               | 149,8                                      | 156,0                  |
| Господарства населення           |                   |                     |  |                     |  |                        |
| Культури<br>плодові та<br>ягідні | 1255              | 100,0               | 1168253                                | 103,0               | 98,2                                       | 103,0                  |

У 2022 році валовий збір плодових і ягідних культур у господарствах Львівської області зріс на 8,8 % порівняно з попереднім роком. У підприємствах області це збільшення становило 46,0%, а в господарствах населення всього лише на 3 %. Також позитивним є той факт, що ріст обсягів виробництва відбувся за рахунок росту урожайності. Цей показник збільшився на 56,0 % у підприємствах Львівської області.



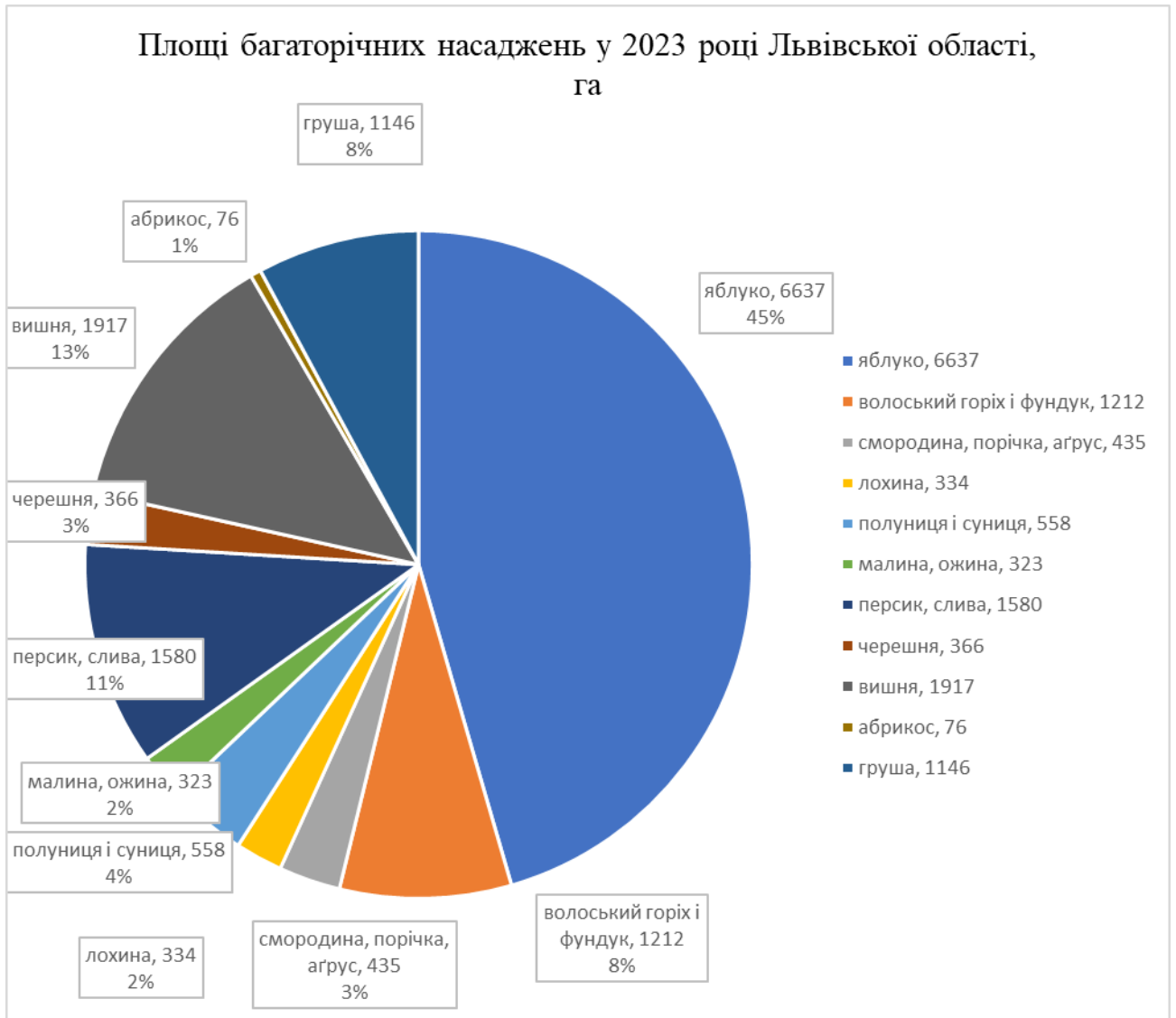


Рис. 2.1. Площа багаторічних насаджень Львівської області, 2023р.

2023 року господарства всіх категорій висадили понад 680 гектарів нових багаторічних насаджень; із них 364 гектари припадають на комерційний сектор.

Збільшення експортних відвантажень замороженої малини сприяло середньорічному зростанню експорту ягід з України між 2018 і 2022 роками на 25%.

Маржинальність ягідного бізнесу, зокрема лохинового, в десятки разів вища, ніж зернових. Звичайно, для цього потрібно багато часу та капіталу.

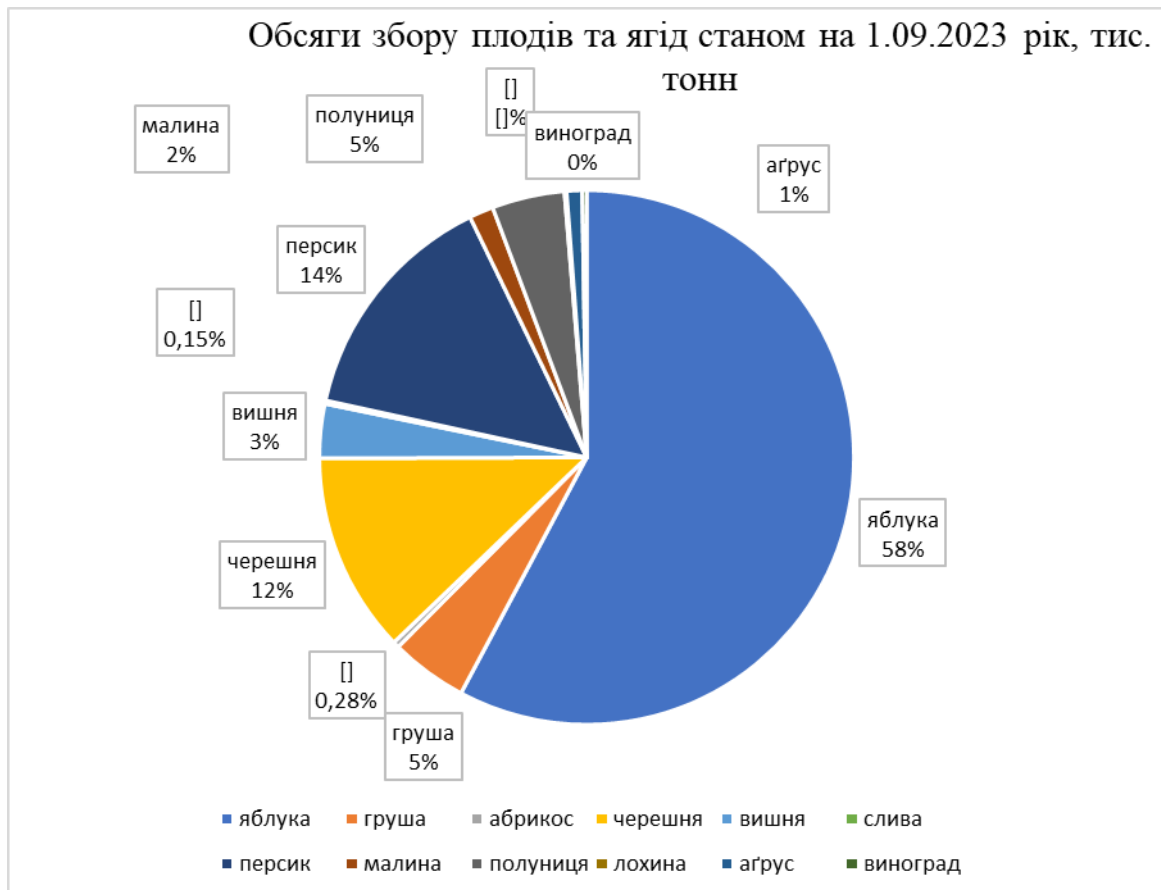


Рис. 2.2.Обсяги збору плодів та ягід, 2023р.

Бачимо, що станом на 1.09.2023 року зібрано 43,4 тис тонн яблук, що становить 58% в структурі обсягу збору плодів і ягід. На другому місці персик з обсягом 10,8 тис. тонн, що становить 15%. Третє місце за черешнею, яка зайняла 12% у структурі обсягів збору плодів і ягід.

## 2.2. Оцінка стану та аналіз виробництва конкурентоспроможної продукції плодів і ягід в ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків»

Як показує статистика, агроформування Жовківського району спеціалізується на вирощуванні рослин. Серед галузей рослинництва зерновиробництво займає перше місце, за ним йдуть ягідництво та ріпаківництво. Зважаючи на високий рівень збитковості, агропідприємства Жовківщини в меншій мірі націлені на організацію виробництва тваринництва. У сфері промислового вирощування ягід у Жовківському

районі працюють два значні підприємства у селі Бишків: ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» і ПП «Айс Беррі». Крім того, сільськогосподарські кооперативи займають значну частину виробництва ягід у регіоні.

Хочу зазначити, що ягідництво, а також овочівництво, є важливими компонентами системи, яка сприяє формуванню оптимальної спеціалізації та розвитку малого та середнього агробізнесу. В останні роки ягідництво стало дуже популярним напрямком розвитку агробізнесу, який забезпечує довгострокові вигоди та високу прибутковість. Крім того, бізнес, пов'язаний із вирощуванням ягід, дозволяє із значно меншими ризиками окупити поточні вкладення та забезпечити високу дохідність із одного га, оскільки він менш залежний від коливань ціни на продовольчому ринку.

Таким чином, виробництво ягід залишалось одним із найбільш стабільних напрямів діяльності протягом усього аграрного реформування. Це підтверджується відносно стабільними показниками конкурентоспроможності та економічної ефективності.



Рис. 2.3. Історія створення і розвитку ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків»  
Джерело: розроблено автором

Товариство з обмеженою відповідальністю «Агро Фрутіка Бишків» було засновано в 2005 році з метою зміцнення традицій регіону та впровадження нових технологій у вирощуванні сільськогосподарської продукції, включаючи вирощування ягід.

Як показано на рисунку 2.3, Холдингова компанія під назвою ТзОВ «Фрутіка» спеціалізується на фруктовому бізнесі. Компанія розташована у Львівській області та складається з двох дочірніх підприємств: ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків», яке займається вирощуванням ягідної продукції, і ТзОВ «Галфрост», яке займається переробкою та постачанням ягід і супутніх інгредієнтів.

Закрите акціонерне товариство «Фрутіка» та місцевий фермер Анатолій Ключко заснували ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків». У 2016 році була проведена реорганізація компанії, і операційна діяльність із реалізації продукції була передана асоційованій компанії ТзОВ «Галфрост». Крім того, компанія продовжувала виконувати свої завдання як консалтинговий та інтеграційний центр у сільськогосподарському та харчовому секторах.

Вирощування малини, суниці, аронії, бузини, зелені та інших культур за сучасними європейськими стандартами якості та методами, розробленими спеціально для харчової промисловості, є основним видом діяльності компанії. Планується зібрати 1800 тонн полуниці з 100 гектарів, 250 тонн малини з 25 гектарів і 200 тонн аронії з 25 гектарів відповідно.

З заснуванням фірми в 2005 році інвестиції почалися. ТОВ «Агро Фрутіка Бишків» володіє землею площею 322 га, на якій є 245 договорів оренди з пайовиками.

Компанія «Агро Фрутіка Бишків» має намір збільшити виробництво сільськогосподарських продуктів до 100 гектарів полуниці та 50 гектарів малини та аронії. Крім того, передбачається додаткове вдосконалення системи зрошування. Вирощування нових ягідних культур, таких як обліпіха та чорниця, планується на замовлення клієнтів. Основною метою

компанії є вирощування суниці відповідно до потреб наших покупців і за європейськими стандартами.

Досліджуване підприємство має досить хороше географічне розташування (45 км від міста Львів і 11 км від кордону з Польщею) і сприятливі кліматичні умови. Таким чином, компанія ТЗОВ «Агро Фрутіка Бишків» була заснована з метою вирощування ягід і продажу ягід населенню.

У компанії «Агро Фрутіка Бишків» працює багато людей, а також механізми, які створюють організаційні одиниці, щоб виробляти продукцію. Організаційна структура підприємства складається з усіх його підрозділів, їх розмірів і розташування. Рис. 2.4 показує структуру господарства.

Збори членів товариства з обмеженою діяльністю є найвищим органом. Рудевич Сергій Іванович, директор, відповідає за оперативне управління. У його підпорядкуванні є заступник, який відповідає за комерційні та інші служби, такі як бухгалтерія, інженерія та агрономія.

В інженерній службі створюється бригада по зрошенню під керівництвом інженера відповідного профілю. Незважаючи на те, що Львівська область є областю з достатнім зволоженням, ця бригада необхідна для підприємства, яке вирощує полуницю та малину за допомогою сучасних технологій поверхневого поливу та крапельного зрошення.

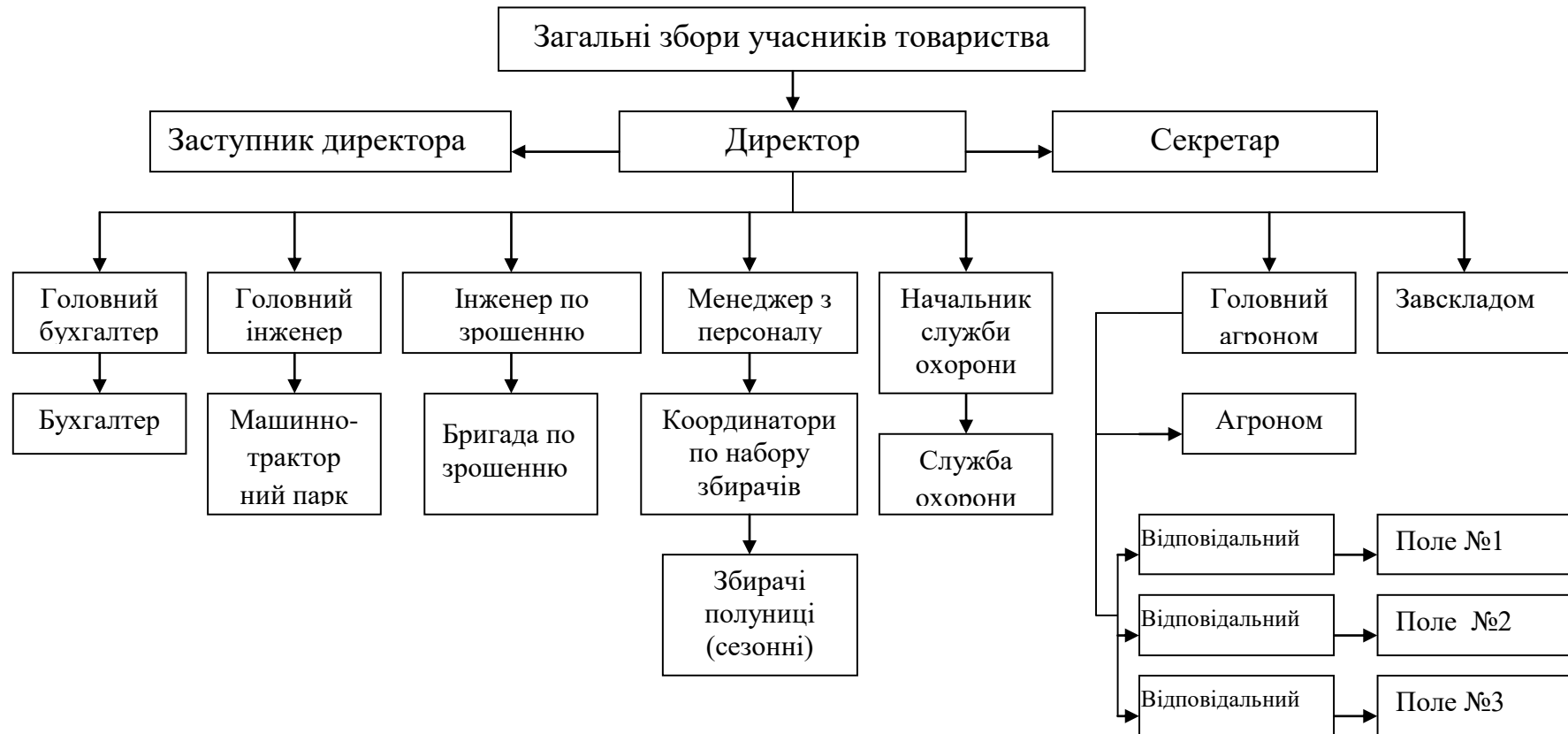


Рис. 2.4. Організаційна структура ТзОВ «Агро Фрутїка Бішків»

Основні напрями діяльності ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» згідно КВЕД відображені в табл. 2.3.

Таблиця 2.3. Основні напрями діяльності ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків»

| КВЕД  | Напрямок діяльності |   |
|-------|---------------------|---|
| 01.25 | <i>Основний</i>     | Вирощування ягід, горіхів, інших плодових дерев і чагарників                        |
| 01.11 | <i>Інші</i>         | Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур |
| 01.13 |                     | Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів                 |
| 01.19 |                     | Вирощування інших однорічних і дворічних культур                                    |
| 01.24 |                     | Вирощування зерняткових і кісточкових фруктів                                       |
| 01.27 |                     | Вирощування культур для виробництва напоїв  |
| 01.28 |                     | Вирощування пряних, ароматичних і лікарських культур                                |

Джерело: розроблено автором

ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» працює з висококваліфікованою командою фахівців, які розвивають сучасні технології вирощування ягідних культур. Агропідприємство має 80 працівників, але сезонно може працювати до 500.

Компанія «Агро Фрутіка Бишків» володіє землею площею 322 га та має 245 договорів оренди з пайовиками. Компанія має намір збільшити виробництво до 100 гектарів суниці та 50 гектарів малини в майбутньому, а також розпочати вирощування аронії та обліпихи, двох нових видів ягід.

Основні принципи якості, якими керується у своїй діяльності агропідприємство:

- аналіз ґрунту в Україні та Європі (структура ґрунту, поживні речовини);
- купівля якісного посадкового матеріалу в Європі та Україні;
- поділ полів на систему секторів;
- уніфікація сортів в секторах;
- документування і фіксація послідовності виконання робіт по секторах;

➤ забезпечення проведення аудиту якості продукції та повного аналізу виробленої продукції.

Контроль посилений на етапі збирання продукції. На підприємстві працює система моніторингу ягоди «від збирача до клієнта».

Розсаду, особливо суниці, купують у найкращих іноземних виробників, які мають тривалий і надійний зв'язок. Обраний підхід команди збільшує врожайність.

Також команда «Агро Фрутіка Бишків» постійно працює над удосконаленням свого виробництва. Так, розсаду полуниці повністю переведуть на крапельне зрошення, що забезпечить більш точне внесення поживних речовин в ґрунт. Перевагою «Агро Фрутіка Бишків» є те, що збір урожаю проводять вручну, що забезпечує мінімальну кількість пошкодженої ягоди. Відвантажують продукт з місця збору кожні 2-3 години, завдяки чому свіжа ягода приїжджає до місця подальшої обробки без зміни якості від впливу зовнішніх факторів [26].

Саме на цьому етапі ягода потрапляє на виробництво фірми «ГАЛФРОСТ». Тут продукт проходить усі етапи переробки до продажу кінцевому покупцю. Крім співробітництва з великими міжнародними компаніями з переробки і продажу фруктів, Галфрост пропонує заморожені ягоди для роздрібного продажу і HoReCa сектора, а також спеціальні продукти - сублимовані ягоди і заморожені фруктові мікси.

На фінансово-економічні показники господарської діяльності сільськогосподарських підприємств значний вплив має загальноекономічна ситуація в Україні. Нестабільність виробництва, інфляція, коливання цін та інші чинники значною мірою дестабілізують сільськогосподарське виробництво і негативно позначаються на фінансово-економічних показниках сільськогосподарських підприємств.

Для всебічної оцінки ефективності виробництва і поглибленого її аналізу необхідно також широко використовувати традиційні показники



рентабельності. В них акумулюється вплив усіх факторів – природних, економічних і організаційно-господарських. Рентабельне ведення виробництва означає, що підприємство за рахунок грошової виручки від реалізації продукції повністю відшкодовує витрати на її виробництво і одержує прибуток, як головне джерело розширеного відтворення.

Для оцінки роботи ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» розраховують основні економічні показники виробничо-господарської діяльності агропідприємства (табл. 2.4)

Таблиця 2.4. Основні економічні показники виробничо-господарської діяльності ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків», 2020-2022 рр.

| Показники  | 2020р.   | 2021р.   | 2022р.   | 2020р. до 2022р., % |
|--|----------|----------|----------|---------------------|
| <i>1</i>   | <i>2</i> | <i>3</i> | <i>4</i> | <i>5</i>            |
| Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн                              | 8304     | 12720    | 16562    | 199,4               |
| Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.                               | 11766    | 12390    | 16035    | 136,3               |
| Валовий прибуток/збиток, тис. грн.   | -3462    | 527      | 330      | -                   |
| Інші операційні доходи, тис. грн.  | 2782     | 4738     | 2208     | 79,4                |
| Адміністративні витрати, тис. грн.   | 1144     | 1773     | 1557     | 136,1               |
| Витрати на збут, тис. грн.   | 177      | 27       | 123      | 69,5                |
| Інші операційні витрати, тис. грн.   | 5634     | 3156     | 5751     | 102,1               |
| Фінансовий результат (прибуток/збиток) від операційної діяльності, тис. грн. | -7635    | 309      | -4893    | 64,1                |
| Інші фінансові доходи, тис. грн.   | 116      | 15       | 76       | 65,5                |
| Інші доходи, тис. грн.   | 197      | 1652     | -        | -                   |
| Фінансові витрати, тис. грн.   | -        | 1568     | -        | -                   |
| Інші витрати, тис. грн.  | 16       | -        | -        | -                   |
| Чистий фінансовий результат (дохід/збиток), тис. грн.                        | -7238    | 408      | -4817    | 65,6                |
| Рентабельність, %  | -29,4    | 4,3      | 2,1      | +31,5               |

Джерело: розроблено автором

Згідно з табл. 2.4, динаміка показників виробничо-господарської компанії «Агро Фрутіка Бишків» була досить нестабільною з 2020 по 2022 рік. Згідно з даними табл. 2.4, у 2022 році виручка від реалізації продукції зросла на 99,4% порівняно з 2020 роком, а собівартість реалізованої продукції зросла на 36,3%. Це дозволило досліджуваному підприємству вийти із зони збитковості, де його валовий прибуток (збиток) зріс із -3462 тис. грн. у 2020 році до 330 тис. грн. у 2022 році. Такі обставини прямо вплинули на рентабельність компанії від реалізації продукції. З 2020 року до 2022 року рентабельність зросла на 31,5 пунктів із -29,4% до 2,1%. Враховуючи зміни доходів і витрат, показників операційної та фінансової діяльності підприємства, ми можемо побачити зміни фінансових результатів від операційної діяльності та чистих фінансових результатів підприємства. ТЗОВ «Агро Фрутіка Бишків» було прибутковим протягом досліджуваного періоду. Лише в 2021 році компанія отримала 309 тис. грн. прибутку від операційної діяльності та 408 тис. грн. чистого прибутку. Однак у 2020 і 2022 роках компанія мала збиткові показники, і варто зазначити, що рівень збитковості знижувався в динаміці. У 2020 році компанія отримала 7635 тис. грн. збитку від операційної діяльності та 7338 тис. грн. чистого збитку, а в 2019 році — 4893 тис. грн. збитку від операційної діяльності та 4817 тис. грн. чистого збитку. У майбутньому продовження цих тенденцій може призвести до значного покращення фінансово-економічних показників компанії «Агро Фрутіка Бишків».

Крім того, важливо зауважити, що фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від складу та структури господарських засобів підприємства, також відомих як активи, а також від джерел їх формування, також відомих як пасиви. Основною метою такого аналізу є вивчення та оцінка змін, які відбулися в структурі та складі активів і пасивів підприємства протягом часу. Таблиця 2.5 містить аналіз господарських засобів (активів) досліджуваного господарства за 2020–2022 роки.

Таблиця 2.5 - Структура господарських засобів (активів) у ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків», 2020-2022 рр.

| Показники   | 2020 р.  |      | 2021 р.  |      | 2022 р.  |      | Відхилення (+,-) |       |
|---|----------|------|----------|------|----------|------|------------------|-------|
|   | тис.грн. | %    | тис.грн. | %    | тис.грн. | %    | тис. грн.        | %     |
| <i>I</i>  | 2        | 3    | 4        | 5    | 6        | 7    | 8                | 9     |
| Нематеріальні активи  | 8        | 0,1  | 49       | 0,4  | 17       | 0,1  | 9                | 0,1   |
| Незавершені капітальні інвестиції                               | 204      | 1,7  | 42       | 0,3  | -        | 0,0  | -204             | -1,7  |
| Основні засоби  | 1418     | 11,7 | 1730     | 13,7 | 2105     | 15,8 | 687              | 4,1   |
| Довгострокові біологічні активи                                 | 3974     | 32,7 | 3745     | 29,6 | 3268     | 24,5 | -706             | -8,2  |
| Довгострокова дебіторська заборгованість                        | 45       | 0,4  | 45       | 0,4  | 45       | 0,3  | -                | 0,0   |
| Необоротні активи   | 5649     | 46,5 | 5611     | 44,4 | 5435     | 40,8 | -14              | -5,8  |
| Виробничі запаси  | 347      | 2,9  | 598      | 4,7  | 351      | 2,6  | 4                | -0,2  |
| Незавершене виробництво   | 2743     | 22,6 | 3319     | 26,3 | 5705     | 42,8 | 2961             | 20,2  |
| Готова продукція  | 35       | 0,3  | 431      | 3,4  | 204      | 1,5  | 169              | 1,2   |
| Дебіторська заборгованість за продукцію товари, роботи, послуги | 6        | 0,0  | 7        | 0,1  | 870      | 6,5  | 864              | 6,5   |
| Дебіторська заборгованість за розрах. з бюджетом                | 7        | 0,1  | 96       | 0,8  | 571      | 4,3  | 564              | 4,2   |
| Інша поточна дебіторська заборгованість                         | 421      | 3,5  | 746      | 5,9  | 79       | 0,6  | -342             | -2,9  |
| Гроші та їх еквіваленти   | 2207     | 18,2 | 1324     | 10,5 | 114      | 0,9  | -2093            | -17,3 |
| Витрати майбутніх періодів                                      | 36       | 0,3  | 65       | 0,5  | 7        | 0,1  | -29              | -0,2  |
| Інші оборотні активи  | 687      | 5,7  | 445      | 3,5  | 0        | 0,0  | -687             | -5,7  |
| Оборотні активи всього  | 6489     | 53,5 | 7031     | 55,6 | 7901     | 59,2 | 1412             | 5,8   |

|               |       |       |       |       |       |       |      |   |
|---------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|------|---|
| Активи всього | 12138 | 100,0 | 12642 | 100,0 | 13336 | 100,0 | 1198 | x |
|---------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|------|---|

Згідно з табл. 2.5, активи ТзОВ «Агро Фрутїка Бишків» зросли на 1198 тис. грн. з 12138 тис. грн. у 2020 році до 13336 тис. грн. у 2022 році. Збільшення кількості активів компанії демонструє зростання її економічного потенціалу та фінансової ваги на ринку. У 2022 році оборотні активи підприємства зросли на 1412 тис. грн. (5,8%) з 6489 тис. грн. (53,5%) до 7901 тис. грн. (59,1%). Що стосується необоротних активів, то протягом досліджуваного періоду вони зменшилися відповідно на 214 тис. грн. (5,8%) з 5649 тис. грн. (46,5%) у 2020 році до 5435 тис. грн. (40,8 %) у 2022 році.

Таким чином, підвищення частки оборотних активів є досить корисним для покращення фінансового стану компанії. Це зменшує ризик компенсації вкладеного капіталу та підвищує віддачу через прискорення оборотності оборотних коштів. Таблиця 2.6 показує оцінку джерел формування господарських засобів (пасивів) ТОВ «Агро Фрутїка Бишків» за 2020–2022 роки, яка є важливою частиною аналізу активів підприємства.

*Таблиця 2.6.* - Оцінка джерел формування господарських засобів (пасивів) у ТзОВ «Агро Фрутїка Бишків» протягом 2020-2022 рр., тис. грн.

| Показники  | 2020р. | 2021р. | 2022р. | Відхилення (+,-) |
|--|--------|--------|--------|------------------|
| Зареєстрований капітал                           | 33     | 33     | 33     | -                |
| Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)      | -22621 | -27438 | -27030 | -4409            |
| Власний капітал всього                           | -22588 | -27405 | -26997 | -4409            |
| Довгострокові зобов'язання і забезпечення всього | 28423  | 33495  | 31714  | +3291            |
| Поточна кредиторська заборгованість за:          | 2068   | 3969   | 6647   | +4579            |
| - товари, роботи і послуги                       |        |        |        |                  |
| - розрах. з бюджетом                             | 159    | 9      | 287    | +128             |
| - розрах. зі страхування                         | -      | 10     | -      | -                |
| Інші поточні зобов'язання                        | 4076   | 2564   | 1685   | -2391            |
| Поточні зобов'язання і забезпечення всього       | 6303   | 6552   | 8619   | +2316            |
| Пасиви всього                                    | 12138  | 12642  | 13336  | +1198            |

Джерело: розроблено автором

Основними джерелами формування господарських засобів ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» є поточні та довгострокові зобов'язання та забезпечення, як показано на табл. 2.6. Підприємство мало непокритий збиток протягом 2020–2022 років, який зріс на 4409 тис. грн. з 22621 тис. грн. у 2020 році до 27030 тис. грн. у 2022 році. Засновники внесли власний капітал у розмірі 33 тис. грн. у бізнес ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків», але він не може задовольнити зростаючі вимоги компанії.

Коли бізнес використовує запозичення, його результати є короткостроковими. Це особливо актуально для поточних зобов'язань, оскільки більшість їх складається з короткострокової кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги, яка має бути погашена протягом року. Що стосується довгострокових зобов'язань, вони зросли на 3291 тис. грн. з 28423 тис. грн. у 2020 році до 31714 тис. грн. у 2022 році. Це свідчить про розроблену стратегію суб'єкта господарювання, яка має на меті забезпечити виживання компанії в довгостроковій перспективі та встановити стійку позицію на ринку, яку підтверджує зростання рівня рентабельності реалізованої продукції.

ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» спеціалізується на вирощуванні різноманітних ягід, особливо полуниці. Підприємство використовує європейський підхід до якості та харчової безпеки для вирощування зернових культур, малини, чорноплідної горобини, суниці лісової та полуниці.

ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» виробляє продукти для місцевих і регіональних ринків, а також для переробних підприємств. Крім того, компанія має можливість охолоджувати та упаковувати свіжі ягоди відразу після збирання. Таким чином, компанія гарантує, що найкраща якість зберігається навіть при транспортуванні на великі відстані. Крім того, компанія надає місцевим фермерам консультаційну підтримку, оскільки має значний досвід у вирощуванні зернових культур і ягід.

Як показано в табл. 2.7, основну частину ягідних насаджень ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» у Жовківському районі Львівської області складають насадження суниці та полуниці.

Таблиця 2.7. Структура площ вирощування ягідних культур за їх видами у ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків», 2020-2022 рр.

| Показники                          | 2020р.       |                   | 2021р.       |                      | 2022р.            |                   | Відхилення<br>2022р. до<br>2020р., +,- |                     |
|------------------------------------|--------------|-------------------|--------------|----------------------|-------------------|-------------------|--|---------------------|
|                                    | Площа,<br>га | Струк-<br>тура, % | Площа,<br>га | Струк-<br>тура,<br>% | Пло-<br>ща,<br>га | Струк-<br>тура, % | Площ<br>а, га                          | Струк<br>тура,<br>% |
| Всього насаджень                   | 71,6         | 100,0             | 71,1         | 100,0                | 65,2              | 100,0             | -6,4                                   | -                   |
| В тому числі:<br>малина й<br>ожина | -            | -                 | -            | -                    | 4,3               | 6,6               | +4,3                                   | +6,6                |
| суниці та<br>полуниці              | 70,6         | 98,6              | 70,1         | 98,6                 | 59,9              | 91,9              | -10,7                                  | -6,7                |
| чорноплід-<br>на<br>горобина       | 1,0          | 1,4               | 1,0          | 1,4                  | 1,0               | 1,5               | 0                                      | +1,1                |

Джерело: розроблено автором

Як показано в таблиці 2.7, за досліджуваний період основну частину ягідних насаджень ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» становили насадження суниці та полуниці, частка яких зросла з 98,6% у 2020 році до 91,9% у 2022 році. Але за досліджуваний період, 2020–2022 рр., площа під суницею і полуницею на цьому підприємстві зменшилася на 10,7 га (15,2%). Однак у 2022 році на території підприємства з'явилися нові ягоди, ожина та малина, на площі 4,3 га. Площа чорноплідної горобини залишилася незмінною на 1 га, що явно обумовлено можливостями її використання.

ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» вирощує майже всі ягідні культури на полях. Чорноплідна горобина є єдиним винятком, оскільки вона культивується майже без поливу.

Дослідження урожайності є важливим компонентом аналізу вирощування ягідних культур (табл. 2.8).

Таблиця 2.8. Динаміка урожайності ягідних культур у ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» за 2020-2022рр., ц/га

| Культура                          | Роки   |        |        |                      |
|-----------------------------------|--------|--------|--------|----------------------|
|                                   | 2020р. | 2021р. | 2022р. | 2022р. у % до 2020р. |
| Всього ягідна продукція           | 81,22  | 55,41  | 72,03  | 88,7                 |
| В тому числі:<br>- малина й ожина | -      | -      | 42,43  | -                    |
| - суниця та полуниця              | 82,0   | 55,77  | 72,78  | 88,8                 |
| - чорноплідна горобина            | 38,0   | 30,6   | 56,6   | 149,0                |

Джерело: розроблено автором

У 2020–2022 роках ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» зафіксувала чітку тенденцію до загального зниження урожайності ягідних культур, з 81,22 ц/га у 2020 році до 72,03 ц/га у 2022 році. З усіх ягідних культур малина дає найменшу урожайність — 42,43 центнери на га порівняно з загальним урожайністю 72,03 центнера на га. Урожай чорноплідної горобини в ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» досить високий – 56,6 ц/га, порівняно з загальним рівнем урожайності ягідних культур 72,03 ц/га. Урожайність чорноплідної горобини на підприємстві демонструє помітну тенденцію до зростання, зростаючи з 38,0 ц/га у 2020 році до 56,6 ц/га у 2022 році. За весь досліджуваний період урожайність чорноплідної горобини зросла на майже на 50%. Серед ягідних культур найвищу урожайність у ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» мають суниця і полуниця. І хоча за 2020-2022рр. урожайність цих культур знизилась із 82,0 ц/га до 72,78 ц/га, тобто на 11,2%, але все-одно продовжує залишатися найвищою.

Відзначаючи більш детально, ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» займається вирощуванням п'яти американських сортів полуниці (ягід):, голландської та німецької. Цього року перші ягоди сорту «Хоней» достигли в середині

травня. Потім дозріває полуниця «Корона», а потім «Полка» і «Зенга Зенгана». Останні плоди ароматні та солодкі, і вони добре зберігаються при консервуванні. У компанії «Агро Фрутіка Бишків» вирощують сорт полуниці «Симфонія», який є пізнім. Ягоди «Симфонії» конусоподібні, одна в одну і дуже смачні.

У господарстві досить поширеним є вирощування десертного сорту «Ельсанта», плоди якого солодкі, мають гарну форму і запах, і вони не пошкоджуються під час транспортування. У господарстві кілька років поспіль практикують стелення соломи у міжряддях після цвітіння полуниці, перед тим, як мають бути ягоди. Це запобігає забрудненню ягодів після поливу та дозволяє їм залишатися чистими, не гнити та не псуватися.

Крім того, слід пам'ятати, що ягоди збираються не весною, а в серпні-вересні. Щоб отримати хороший урожай наступного року, полуницю скошують через десять-чотиринадцять днів після збирання останніх ягід. Покладіть стебло на 1-1,5 сантиметра над поверхнею. Це корисно, оскільки протягом сезону на рослині можуть з'явитися шкідники та захворювання, що заважає рослині розмножуватися. Ще рослина збирає сили, щоб принести ще більше врожаю. Якщо рослина має достатньо сили та вологи в цю пору, наступного року ми отримаємо багато бруньок. Протягом місяця полуниця виросте до скошування. Її прополюють двічі перед зимівлею. Таким чином, зміни рівня урожайності ягідних культур, а також площ під цими культурами мають значний вплив на формування обсягів виробництва ягідної продукції ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» (табл. 2.9).



Таблиця 2.9. - Динаміка виробництва продукції ягідних культур у ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» за 2020-2022 рр., ц

| Культура                | Роки    |         |         |                       |
|-------------------------|---------|---------|---------|-----------------------|
|                         | 2020    | 2021    | 2022    | 2022р. в % до 2020 р. |
| Всього ягідна продукція | 5828,00 | 3940,16 | 4696,34 | 80,6                  |
| В тому числі:           | -       | -       | 280,04  | -                     |
| - малина й ожина        |         |         |         |                       |
| - суниця та полуниця    | 5790,00 | 3909,56 | 4359,66 | 75,3                  |
| - чорноплідна горобина  | 38,00   | 30,60   | 56,64   | 149,1                 |

Джерело: розроблено автором

Виробництво полуниці та суниці в ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» Жовківського району Львівської області має тенденцію до зниження, а виробництво чорноплідної горобини зростає, як показано в табл. 2.9

Так, виробництво суниці та полуниці господарства зменшилося на 24,7% протягом досліджуваного періоду, з 5790 ц у 2020 році до 4359,66 ц у 2022 році. У компанії «Агро Фрутіка Бишків» спостерігається збільшення виробництва чорноплідної горобини майже на 50% відповідно до зміни динаміки урожайності. Крім того, важливо пам'ятати, що в цьому конкретному випадку фактор, відомий як площа насаджень, взагалі не мав жодного впливу, оскільки площа вирощування чорноплідної горобини залишилася незмінною на 1 га.

Отже, аналіз співвідношення змін у виробництві різних видів ягідних культур у компанії «Агро Фрутіка Бишків» протягом досліджуваного періоду вказує на загальну тенденцію до зменшення виробництва продукції вирощування ягідних культур на 19,4%, що в цілому є тенденцією, яка є негативною.

Аналіз витрат виробництва, який обчислює загальну величину виробничих витрат підприємства, структуру витрат за статтями чи

елементами та собівартість продукції, є важливим для дослідження тенденцій виробництва продукції (рис. 2.5).

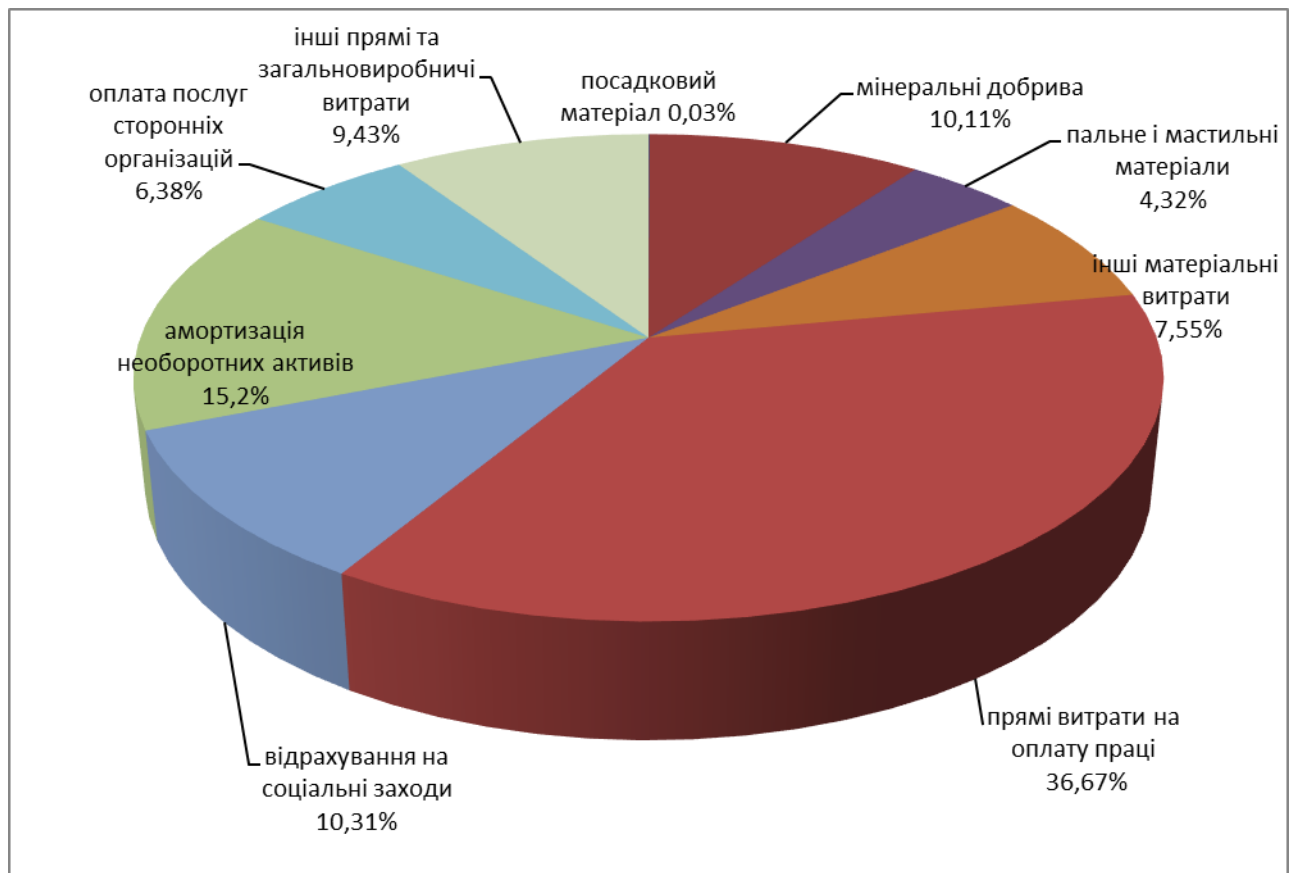


Рис. 2.5. Структура витрат на виробництво ягідної продукції у ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків», 2022 р.

Як показано на рис. 2.5, у структурі витрат на виробництво ягідної продукції ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» найбільшу питому роль відіграють витрати на оплату праці (36,67%) і відповідно відрахування на соціальні заходи (10,31%). Така ситуація напряду пов'язана з високим рівнем трудомісткості технологічних процесів, які використовуються під час вирощування ягідної продукції. Крім того, слід зазначити, що матеріальні витрати, пов'язані з вирощуванням цієї продукції, є значними. Ці витрати включають закупівлю мінеральних добрив (10,11%), амортизацію необоротних активів (15,2%) та інші прямі та загальні витрати (9,43%). Якщо розглядати питання грошових надходжень від реалізації ягідної

продукції в господарстві, ціна реалізації є важливою, окрім витрат виробництва (собівартості продукції). Таким чином, величина прибутку від реалізації ягідної продукції визначається як кількість реалізованої продукції та ціна реалізації одиниці продукції. Крім того, важливо пам'ятати, що кількість реалізованої ягідної продукції залежить від кількості виробленої продукції та рівня її товарності. Співвідношення кількості реалізованої продукції до кількості продукції, виробленої підприємством, може бути використано для визначення рівня товарності ягідної продукції. Це співвідношення можна представити у відсотках. Таблиця 2.10 показує результати визначення рівня товарності ягідної продукції ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» Жовківського району Львівської області.

*Таблиця 2.10.- Динаміка рівня товарності ягідної продукції у ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» в 2020 -2022 рр., %*

| Культура             | Роки  |       |       |  |
|----------------------|-------|-------|-------|--|
|                      | 2020  | 2021  | 2022  | Відхилення<br>2022р. до<br>2020р. в п. |
| Малина й ожина       | -     | -     | 100,0 | -                                      |
| Суниця та полуниця   | 92,4  | 90,3  | 86,4  | -6,0                                   |
| Чорноплідна горобина | 100,0 | 100,0 | 100,0 | -                                      |

Джерело: розроблено автором

ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» у Жовківському районі Львівської області має 100% товарних культур, таких як чорноплідна горобина та малина, як показано в таблиці 2.10. На цьому підприємстві суниця та полуниця, які є основними ягідними культурами, поступово втрачає свою товарність. Це пов'язано з тим, що протягом цього періоду в ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» значно знизилася кількість продукції, яка продається стороннім особам. З іншого боку, кількість продукції, яка залишилася в самому господарстві, тобто реалізується працівниками підприємства, зростає.

Коли мова заходить про ціну ягід у ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків», варто зазначити, що вона безпосередньо залежить від каналу реалізації продукції. Незважаючи на те, що ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» може отримувати вищу ціну від реалізації одиниці в роздріб через наявність власних торгових точок, основну частину продукції компанія збуває своєму партнеру, ТзОВ «Галфрост», що значно зменшує її ціну. Зазначимо, що ТзОВ «Агро Фрутіку Бишків» було створено спеціально для задоволення потреб у якісній сировині компанії «Галфрост», тобто для реалізації продукції на заморозку (табл. 2.11).

*Таблиця 2.11* .- Структура реалізації ягідної продукції ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» за 2020-2022рр., %

| Площа, га                                     | Роки  |       |       | Відхилення<br>2022 р. до<br>2020 р., в п. |
|---|-------|-------|-------|---|
|   | 2020  | 2021  | 2022  |   |
| Всього ягідної<br>продукції<br>реалізовано в: |       |       |       |   |
| торгових точках;                              | 15    | 17    | 20    | 5   |
| ТзОВ «Галфрост»                               | 85    | 83    | 80    | -5  |
| В т.ч.:                                       |       |       |       |   |
| малина та ожина в:                            |       |       |       |   |
| торгових точках;                              | -     | -     | 5     | -   |
| - ТзОВ «Галфрост»                             | -     | -     | 95    | -   |
| суниця та полуниця<br>в:                      |       |       |       |   |
| торгових точках;                              | 16    | 18    | 22    | 6   |
| ТзОВ «Галфрост»                               | 84    | 82    | 78    | -6  |
| чорноплідна<br>горобина в:                    |       |       |       |   |
| - торгових точках;                            | -     | -     | -     | -   |
| - ТзОВ «Галфрост»                             | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 0,0                                       |

Джерело: розроблено автором

У структурі реалізації ягідної продукції ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» збут ТзОВ «Галфросту» є найбільшим партнером досліджуваного підприємства в цьому бізнесі, як видно з даних таблиці 2.11. Таким чином, частка ягідної продукції, реалізованої в торгових точках ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків», зросла з 15% у 2020 році до 20% у 2022 році.

Відповідно, частка ягідної продукції, реалізованої ТзОВ «Галфрост», зменшилася на 5 відсоткових пунктів, з 85% у 2020 році до 80% у 2022 році. Що стосується окремих видів ягідних культур, то протягом досліджуваного періоду майже вся продукція вирощування чорноплідної горобини реалізовувалась на заморозку компанією «Галфрост». Відповідно, ніяких змін тут не спостерігалось. Канали реалізації суниці та полуниці змінюються. У 2020 році через роздрібну торгівлю збувалося 16% вирощеної продукції, а у ТзОВ «Галфрост» на заморозку 84%. У 2022 році через торгові точки ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» збувалося 22% ягідної продукції, а у ТзОВ «Галфрост» 78%, що на 6% менше, ніж у 2020 році. Зміни в каналах реалізації продукції відбилися і на ціні реалізації одиниці продукції, яка разом із собівартістю ягідної продукції напряму впливає на формування рівня прибутковості та рентабельності ягідної продукції у ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» (рис. 2.6).

Враховуючи, що виручка від продажу ягід перевищувала собівартість реалізованої продукції (рис. 2.6), досліджуваному підприємству вдалося вийти із зони збитковості, забезпечивши зростання валового прибутку (збитку) із -3462 тис. грн. у 2020 р. до 330 тис. грн. у 2022 р. Результатом цієї ситуації стало зростання рентабельності реалізації ягідної продукції на 31,5 пунктів із -29,4% у 2020 році до 2,1% у 2022 році.

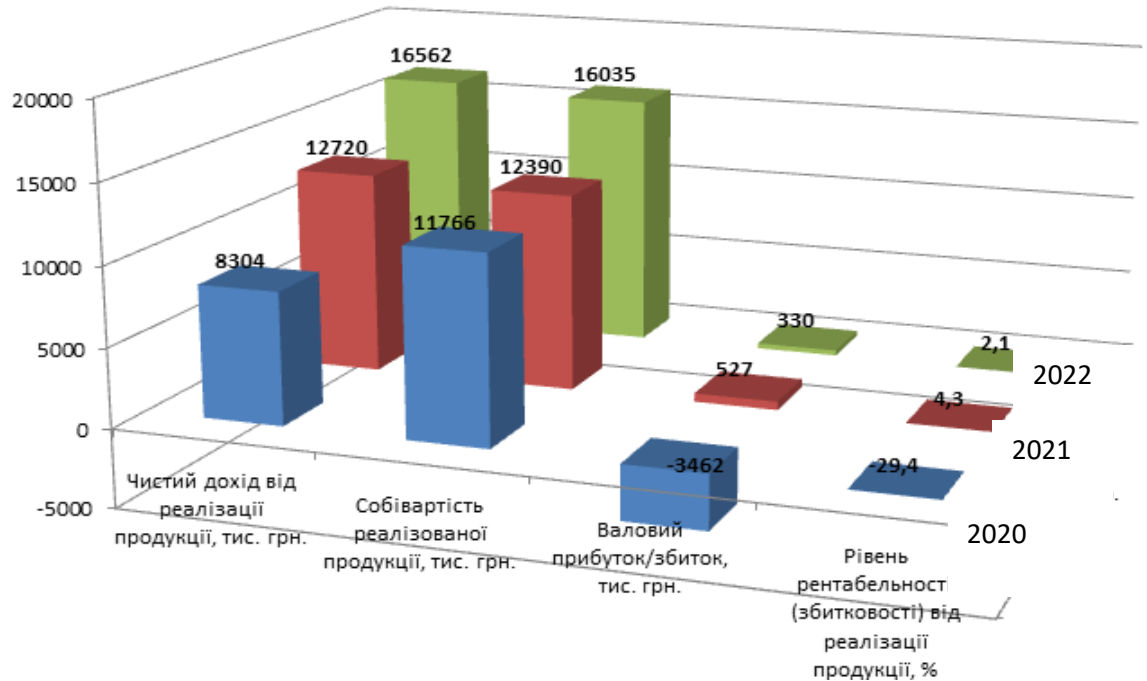


Рис. 2.6. Динаміка рівня рентабельності та прибутковості вирощування ягідної продукції у ТзОВ «Агро Фрутіка Бішків» протягом 2020-2022 рр.

Якщо взяти до уваги загальні показники діяльності ТзОВ «Агро Фрутіка Бішків», то можна зробити висновок, що продукція вирощування ягідних культур відіграє важливу роль у формуванні прибутковості компанії та має тенденцію до зростання.

### 2.3. Аналіз ринку плодів і ягід

Особливості ведення ягідного бізнесу пов'язані з тим, що це є сфера, де інвестиції окупуються відносно швидко, що приваблює потенційних інвесторів. Найважливіші чинники: відносно невисокі витрати для сфери промислового виробництва – 100-200 тис. дол. США (залежно від виду ягоди); швидка окупність вкладень у бізнес – 2-5 років.

Прикладом такого спеціалізованого господарства є ТзОВ «Агро Фрутіка Бішків» Жовківського району Львівської області, яке було створене за

ініціативи українсько-швейцарської компанії «Галфрост» як таке, що повинно забезпечувати цю компанію високоякісною сировиною для виробництва заморожених ягід, котрі користуються високим попитом за кордоном. Тому, описуючи експортні можливості досліджуваного нами підприємства, в цьому підрозділі ми будемо говорити про компанію, яка здійснює експортні поставки продукції, виробленої ТзОВ «Агрофрукіта Бишків».

У 2019 р. «Галфрост» уклала дві угоди про ексклюзивність на експорт продукції до Ізраїлю. За однією з угод була поставлена пробна партія чорниці дикорослої. Підприємство шукає нові ринки збуту. На сьогоднішній день структура географічна експорту продукції цього підприємства (сировину для якого постачає ТзОВ «Агро Фрукіта Бишків») виглядає наступним чином:

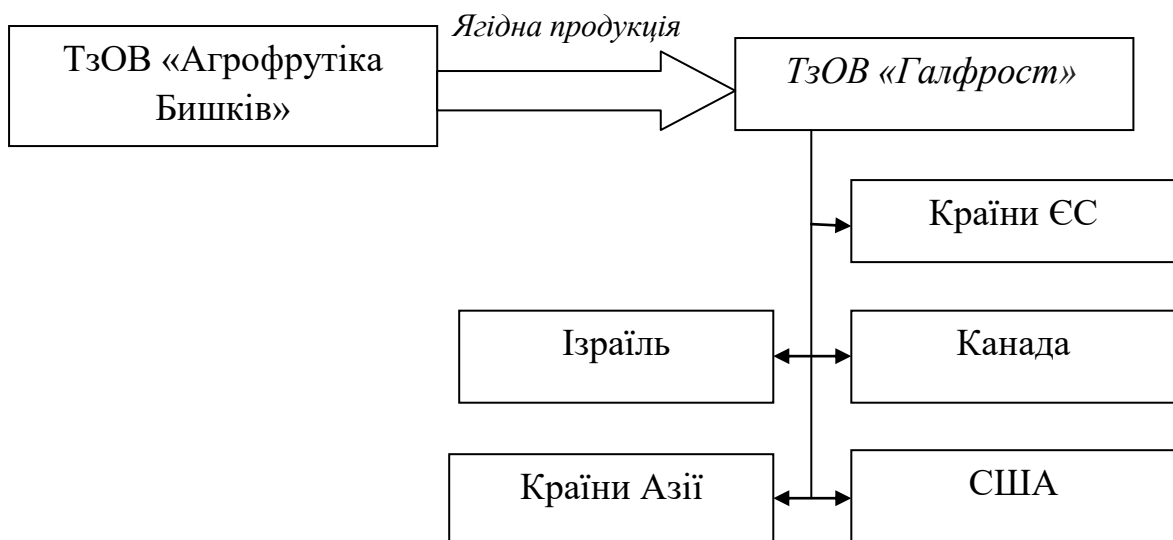


Рис. 2.7 Географія експорту продукції ТзОВ «Агрофрукіта Бишків»

Джерело: розроблено автором

Головним ринком для господарства є ринок ЄС, але оскільки щороку умови стають жорсткішими, компанія вирішила диверсифікувати експорт та обрати такі країни як Ізраїль, Канада, США, Японія (Азія). Вперше представники компанії відвідали Ізраїль рік тому, подалися на сертифікацію і отримали міжнародний кашрут. Управляючий директор компанії «Галфрост» Роман Денис повідомив про таке рішення під час практикуму

«GO ISRAEL: Угода про вільну торгівлю між Україною та Ізраїлем та можливості для українських експортерів». За його словами, ринок Ізраїлю по ягідній продукції заповнений сербськими і польськими виробниками. Але він вважає, що це унікальна компанія, яка сьогодні має дві угоди про ексклюзивність на експорт до Ізраїлю. За одним контрактом уже відбулася тестова поставка чорниці дикорослої як сировини для подальшої переробки. За другим контрактом Galfrost буде поставляти вже готовий продукт відразу на полиці магазинів [28].

Ще одним перспективним ринком збуту продукції компанії є ринок Китаю. У червні 2020 року китайська сторона погодилася на експорт з України замороженої чорниці та лохини. Це позитивна новина, адже українська сторона роками завойовує нові позиції в експорті агропродукції, не лише ягід, до Китаю, що непросто.

Офіційно «першими ластівками» стали дві ягоди. Проте, за публікаціями в українській пресі, Україна вже шостий рік поспіль продає лохину до Китаю і навіть стала лідером із постачальників цих заморожених ягід до КНР, обігнавши Канаду, Швецію, Латвію, Білорусь, Польщу [29]. Протягом останніх років компанія уважно вивчала бізнес-середовище азійських країн, які є одними з найбільш швидкозростаючих ринків свіжих і заморожених ягід. Щоправда, поки експортують туди невеликими обсягами, адже стосунки з кожним покупцем будуються роками. Але цей ринок стратегічно дуже перспективний, тому наша компанія не збавляє обертів. На азійському ринку необхідно будувати відносини в першу чергу з імпортерами, які є основними учасниками ланцюжка поставок продукції в мережі або переробні підприємства. Майже всі операції в Азії залучають імпортерів, які беруть на себе значну частину відповідальності за якість продукції, відправлення, допомога з митним оформленням, грошима та навіть невідповідністю якості. Самі мережі рідко спілкуються безпосередньо з виробниками, тому на упаковках товарів в азійських магазинах можна



знайти не тільки назву виробника, але й імпортера, через якого здійснювалася доставка.

На українському ягідному ринку найбільше за рік подорожчала черешня – на 229%.

Про це йдеться в аналітичному дослідженні сервісу доставки продуктів Zakaz.ua. Також значно зросла ціна на журавлину. Ці ягоди у фасованому вигляді цьогоріч можна було придбати за 121,50 грн (350 г), що на 73% більше, ніж рік тому.

Зокрема, зросли у ціні наступні ягоди: суниця - 129 грн за 125 г (на 34%), полуниця - 194 грн/кг (на 62%), чорна смородина - 179 грн/кг (на 12%), агрус - 97 грн за півкілограма (на 4%).

Проте на фоні динамічної статистики здорожчання, є ягоди, що, навпаки, подешевшали. Так, наприклад, ще у липні 2022 року країну шокували рекордні ціни на малину, вартість якої підскочила в порівнянні з мирним часом майже втричі і на полицях супермаркетів у фасованому вигляді вона коштувала 198 грн за 250 г. 2023 року ситуація значно ліпша. Вартість малини у липні 2023 знизилась на 67%. Наразі цінник на соковиту та корисну ягоду в середньому становить 62 грн за 250 г.

Також в порівнянні з цінами липня минулого року подешевшали: лохина - на 34% (309 грн /кг), ожина - на 45% (75 грн/250 г), червона смородина - на 10% (89 грн/кг), жимолость - на 8% (32 грн за 125 г) та червона слива - на 7% (120/кг). [22].

Економісти зазначають, що подорожчання продукції пов'язане насамперед із війною та її наслідками – частковою окупацією Запорізької та Херсонської областей, а також підступним терористичним нападом окупантів на Каховську армію. Тому аналітики підкреслюють, що ціни на багато товарів продовжують зростати.

Проте, за прогнозами аграріїв, дефіциту фруктів і ягід очікувати не варто. Адже в Україні завжди було перевиробництво фруктів і ягід. Тому

Львівська, Вінницька, Чернівецька, Хмельницька, Дніпропетровська та Полтавська області, які є найбільшими виробниками плодів і ягід, можуть забезпечити потреби країни. Але їх вартість точно не буде низькою. На ціни впливає дорожча логістика, витрати на пальне, зростання рахунків за електроенергію та багато інших факторів.

Інвестиції в ягідництво виправдані, а при професійному підході цей бізнес є прибутковим. Тоді такий проект досить швидко окупиться.

За підсумками 2022 року надходження від експорту фруктів, ягід та горіхів склали 313 млн. доларів США, що на 15% нижче рекордного рівня 2021 року. Основні доходи промислових підприємств приносили заморожені ягоди та фрукти, волоські горіхи в шкаралупі та без, яблука та груші [31]. Також були представлені перспективи: очікувані показники на 2023-2025 роки пожвавлення розвитку садівництва та ягідництва шляхом залучення інвестицій в аграрний сектор, зокрема у сферу інфраструктури, переробки, садівництва, ягідництва та будівництва теплиць: + 49,8 тис га ягідництва, +230, 7000 га садів, +8400 га горіхів, +6000 га теплиць, зростання продажів на 6 млрд доларів на рік, зайнятість +1 168 000 робочих місць [22].

У вирощуванні та переробці ягід намічаються певні тенденції: у сезоні 2023 року ціни на органічну малину були вдвічі вищі, ніж на звичайну, що є вірним сигналом для виробників; зростаючий попит на високоякісне сортувальне обладнання, оскільки ретельно відсортовану цінну продукцію можна продати набагато швидше та легше; Переходьте на сорти, які ідеально підходять для заморожування і не втрачають свого зовнішнього вигляду, кольору та смаку – адже хоча це не так важливо при приготуванні джемів чи соків, сорт важливий при заморожуванні. У сезоні 2022 споживчий попит був на малину та інші ягоди, за винятком бузини, якою минулого сезону майже ніхто не цікавився. Немає попиту і на лохину, оскільки її ще значні обсяги на складах. Ціни на високоякісні ягоди будуть вищими в наступному сезоні через збільшення витрат на вирощування та енергію, які зростуть лише

влітку 2023 року. Також дуже ймовірно, що буде перевиробництво ягід, таких як полуниця та малина, в обох Україна та ЄС. І тоді ціни на ці фрукти можуть бути катастрофічно низькими. Враховуючи велику площу насаджень чорниці в Україні, пропозиція в наступному сезоні буде досить великою, тому в період економічних потрясінь, подібних тому, який ми зараз переживаємо, важливо не тільки не втрачати існуючі ринки, а й шукати шляхи реалізації нових ринків збуту та очікувань споживачів щодо конкурентоспроможної продукції. Якщо виробник має намір працювати виключно на експорт, він повинен заздалегідь визначити ринки поставок. Зараз до вирощування лохини підходять по повному циклу виробництва: від вирощування, через переробку та тривале зберігання, до організації збуту. [31].

Тривале зберігання ягід вимагає своєчасного і якісного охолодження продуктів. В залежності від сорту ягід їх слід охолодити від +26-30 градусів до +2-4 градусів. Тільки після цього ягоди можна відправляти на тривале зберігання. Але навіть за нинішньої нестабільної ситуації із збоями вентиляторів та відключенням електроенергії ягоди потрібно зберігати так, щоб вони не втратили якість. Перепади температур можуть катастрофічно вплинути на якість продукту. Тому вони дозволені лише при перевантаженні продукції зі складу на транспорт і навпаки. При переробці чорниці існує сім різних температурних зон, кожна з яких потребує свого охолоджувального обладнання. Також важливе якісне утеплення підлоги і стін, адже це один з головних факторів енергозбереження. Не менш важливі й інші компоненти - охолоджувачі, компресори, системи моніторингу, конденсатори. Без якісного та сучасного обладнання досягти результату практично неможливо. Тому до планування виробництва слід підходити комплексно, думаючи не тільки про оснащення холодильного комплексу, а й про відповідну інфраструктуру та логістику. Продуктивність системи охолодження, ефективність управління, використання інноваційних технологій вирощування, включаючи методи

біологічного захисту та підживлення рослин, зменшення фізичної роботи та створення умов для чистого поля, а також максимальна механізація та автоматизація робочих процесів, енергозбереження, впровадження економічних моделей ощадливого виробництва та послуг – все це вкрай важливо для зниження витрат виробництва. Дуже важливо забезпечити хороший урожай куща і, як наслідок, збільшення прибутку. Незважаючи на війну та всі труднощі, якщо правильно організувати роботу з догляду за плантаціями, більша частина врожаю буде рентабельною. Адже потенціал виробництва заморожених продуктів в Україні досить великий: у нас є вільні будівельні майданчики, сировина та мотивовані люди, які бажають працювати. [31].

### Розділ 3

## ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПЛОДІВ І ЯГІД В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

### 3.1. Оптимізація виробничих процесів та підвищення ефективності плодово-ягідної продукції

У рамках аграрної реформи державою та виробниками сировини було здійснено ряд заходів, спрямованих на стабілізацію виробництва плодово-ягідної продукції та підвищення його ефективності. Проте досі не вирішено низку питань, пов'язаних із вирішенням цієї проблеми, зокрема, не до кінця врегульовано право власності на землю та нерухоме майно, відсутній ефективний менеджмент виробництва, а переваги зональних виробництв не використовується достатньо, також не запроваджуються передові технології виробництва та ефективні системи збуту плодово-ягідної продукції, а її якість не завжди відповідає вимогам ринку.

Завдяки впровадженню інноваційних технологій вирощування малини та використанню ремонтантних сортів можна досягти значних успіхів у вирощуванні плодів та ягід. Для багатьох регіонів України сучасне плодівництво та ягідництво є результатом діяльності нових форм господарювання – кооперативів та їх об'єднань, що спеціалізуються на виробництві сільськогосподарської продукції та її переробці.

Під час ведення бізнесу виробник орієнтується на багатокультурне вирощування, а останнім часом і на монокультурне вирощування. Найважливішу роль у виборі конкретного сорту відіграє економічність вирощування. При визначенні рентабельності враховується вплив багатьох факторів, які в сукупності складають економічний результат діяльності підприємства. При зміні товарного профілю господарства головним завданням є виявлення тих факторів, які найбільше впливають на загальний

результат виробництва. На збитковість вирощування ягід в особистих господарствах в основному впливають дві групи факторів:

1) макроекономічні – різниця в цінах на сільськогосподарську та промислову продукцію, недостатня забезпеченість підприємств обіговими коштами, зниження потенціалу внутрішнього ринку ягід через падіння платоспроможності суспільства;

2) мікроекономічні, які значною мірою залежать від виробничої діяльності підприємств – низька продуктивність насаджень, недостатня конкурентоспроможність продукції за якісними та ціновими характеристиками, невідповідність видового складу продукції, попиту на ринку, відсутність ефективної маркетингової системи, невідповідність видового складу продукції ринковим вимогам. нерозвиненість ринкової інфраструктури. [52].

Розглянемо питання підвищення ефективності плодово-ягідного виробництва та їх конкурентоспроможності на прикладі садової малини. Як і малина, вона є однією з найбільш затребуваних ягід на ринку, попит на яку з кожним роком зростає. Незважаючи на більший термін окупності, ніж, наприклад, у полуниці, площі під цією ягодою збільшуються. Розглянемо витрати на вирощування малини в господарствах Західного регіону.

Враховуючи низькі обсяги виробництва плодовоовочевих господарств, компанія або її керівник може лише змінювати та впливати на мікроекономічні фактори для підвищення ефективності сільського господарства. Варто зазначити, що в нових економічних умовах підприємці зацікавлені у прискоренні кругообігу капіталу. Тому необхідно адаптувати виробників продукції до впровадження інноваційних технологій. Тому важливість економічної оцінки технології зростає. Термін розвитку надземної частини багаторічної малини традиційно становить два роки. Однак є відмінності у вирощуванні рослин. У

ремонтантних сортів дозрівання і плодоношення спостерігається в перший рік життя втечі, в літньо-осінній період. Тому, вирощуючи ремонтантні сорти малини, ми отримуємо два врожаї за один рік: на початку літа на пагонах минулого року і на початку осені - на молодих пагонах поточного року. Однак другий урожай, формується повільно, характеризується тривалим терміном дозрівання. Значна частина незрілих плодів піддається впливу осінніх заморозків, що призводить до втрати врожаю. Для прискорення дозрівання плодів у другій половині вегетації проводять різні заходи. Однією з них є технологія вирощування повторюваних сортів з метою отримання лише осіннього врожаю на пагонах поточного року. Головною умовою цієї технології є видалення пагонів після збору ягід. Наступного року раною весною починають інтенсивний ріст нових пагонів, які в середині літа утворюють плодові бруньки і плодоносять з другої половини серпня до заморозків. Це підтримує річний цикл виробництва ягід малини.

До переваг такого способу вирощування малини можна віднести можливість отримання врожаю при зниженні витрат на захист насаджень від шкідників і хворіб, оскільки біологія їх розвитку не збігається з фазами розвитку малини ремонтантних сортів. Осінній урожай значно менше уражається сірою гниллю, ніж літні ягоди. Це пов'язано з тим, що утворення осінніх ягід відбувається при різних денних і нічних температурах, що затримує розвиток сірої гнилі, сприяючи утворенню більш щільної м'якоті та товстої шкірки ягід. Все це дозволяє отримувати якісні та екологічно чисті врожаї. Зникають проблеми з перезимівлею пагонів, оскільки рослини плодоносять на однорічних пагонах, які після плодоношення видаляють з ягідника.

Для успішного розвитку цього напрямку необхідно мати високоврожайні сорти та максимально швидко отримувати врожай із застосуванням запропонованих інноваційних технологічних засобів, щоб

більшість із них було зібрано до настання заморозків, які обмежують термін плодоношення.

Таблиця 3.1. Собівартість вирощування малини в господарствах населення протягом експлуатації ягідного поля (в розрахунку на 1 га)

| Статті витрат                | Витрати на вирощування малини за цикл експлуатації ягідного поля, тис.грн. |       |       |       |       |       |       |       | Всього |
|------------------------------|--|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|--------|
|                              | 1 рік  | 2 рік | 3 рік | 4 рік | 5 рік | 6 рік | 7 рік | 8 рік |        |
| Аналіз ґрунту                | 2,0  |       |       |       |       |       |       |       | 2,0    |
| Підготовка ґрунту            | 4,5  |       |       |       |       |       |       |       | 4,5    |
| Саджанці (7000х10грн)        | 70,0   |       |       |       |       |       |       |       | 70,0   |
| Система зрошення (крапелька) | 10,0   |       |       |       |       |       |       |       | 10,0   |
| Витрати на посадку           | 5,0  |       |       |       |       |       |       |       | 5,0    |
| Прополка, осіннє скошування  | 6,0  | 6,0   | 6,0   | 6,0   | 6,0   | 6,0   | 6,0   | 6,0   | 48,0   |
| Збір ягід                    |  | 8,0   | 24,0  | 24,0  | 24,0  | 24,0  | 18,0  | 18,0  | 140,0  |
| Добрива                      | 7,5  | 7,5   | 7,5   | 7,5   | 7,5   | 7,5   | 7,5   | 7,5   | 60,0   |
| ЗЗР                          | 3,5  | 3,5   | 3,5   | 3,5   | 3,5   | 3,5   | 3,5   | 3,5   | 28,0   |
| Паливо                       | 4,0  | 3,0   | 3,0   | 3,0   | 3,0   | 3,0   | 3,0   | 3,0   | 25,0   |
| Шпалерування                 | 14,4   | 2,5   |       | 2,5   |       | 2,5   |       | 2,5   | 24,4   |
| Тара (чешка)                 |  | 4,5   |       | 1,75  | 1,75  | 1,75  |       |       | 9,75   |
| Всього:                      | 126,9  | 35,0  | 44,0  | 48,25 | 45,75 | 48,25 | 38,0  | 40,5  | 426,79 |

Слід зазначити, що врожайність цих сортів за технології одержання тільки осіннього врожаю вища за загальний урожай при вирощуванні на літній та осінній урожай, а також вища за врожайність сортів малини звичайної. Для наочності наведено розрахунок закупівельної ціни та результат вирощування ремонтантної малини.

Таблиця 3.2. Оцінка результатів від збуту малини (з 1га насаджень), грн.

| Роки | Свіжий ринок, кг | Ціна (свіжий ринок) | Ціна переробки, грн./кг | Доходи  | Витрати | Чистий прибуток /зиток |
|------|------------------|---------------------|-------------------------|---------|---------|------------------------|
| 1    | 2 000            | 18                  | 15                      | 36 000  | 126 900 | -90 900                |
| 2    | 2 000            | 18                  | 15                      | 126 000 | 35 000  | 91 000                 |
| 3    | 2 000            | 18                  | 15                      | 126 000 | 44 000  | 82 000                 |
| 4    | 2 000            | 18                  | 15                      | 126 000 | 48 250  | 77 750                 |
| 5    | 2 000            | 18                  | 15                      | 126 000 | 45 750  | 80 250                 |
| 6    | 2 000            | 18                  | 15                      | 126 000 | 48 250  | 77 750                 |
| 7    | 2 000            | 18                  | 15                      | 96 000  | 38 000  | 58 000                 |
| 8    | 2 000            | 18                  | 15                      | 96 000  | 40 500  | 55 500                 |



|        |        |  |  |         |         |         |
|--------|--------|--|--|---------|---------|---------|
| Всього | 16 000 |  |  | 858 000 | 426 650 | 431 350 |
|--------|--------|--|--|---------|---------|---------|

Це означає, що рентабельність такої агропродукції становитиме 200%. Попит на малину, як у свіжому, так і в переробленому вигляді, постійно зростає. Це означає, що ціни на малину залишаються відносно високими. Це зумовлює високу рентабельність виробництва, що створює сприятливі умови для інвестування у вирощування плодів та ягід, особливо малини.

Слід зазначити, що всі вищенаведені розрахунки є приблизними – норми виробітку та витрати палива можуть бути скориговані з урахуванням конкретних умов експлуатації, зокрема ґрунтових умов, наявної техніки та рівня організації виробництва. Це означає, що витрати можна зменшити за допомогою більш економного обладнання та збільшити врожайність на більш родючих ґрунтах.

Ціна реалізації ягід малини залежить від співвідношення попиту та пропозиції, тобто від ситуації на ринку. Само собою зрозуміло, що якість продукції зазвичай призводить до вищої ціни. Сезонність у виробництві плодів і ягід призводить до значного підвищення цін взимку і навесні. Ціни на малину також зростають наприкінці осені, коли літні сорти вже непридатні для зберігання в морозильних камерах через значне подорожчання. Вирощуючи менш чутливі до морозів сорти малини та вкриваючи малинові плантації агроволокном, можна отримати оптимальну ціну реалізації. Створюючи обслуговуючі кооперативи, можна встановити морозильну камеру і реалізувати плоди малини (заморожені для потреб кондитерів) навесні, коли ціна на цю продукцію найвища.

Вирощування ремонтантних сортів малини для осіннього врожаю характеризується високою економічною ефективністю. Такі посадки починають плодоносити в перший рік вегетації, що скорочує термін окупності капітальних вкладень порівняно з вирощуванням звичайних сортів малини. Завдяки цій технології можлива максимальна механізація виробничих процесів, що знижує трудові та виробничі витрати (використання ручної праці

для нормування, формування висоти однорічних пагонів і видалення дворічних пагонів замінюється механічним суцільним косінням) . пагонів, що плодоносять восени, тому господарствам з невеликими трудовими ресурсами (наприклад, домогосподарствам) слід вирощувати малину за цією технологією.

Хоча попит на малину на свіжому ринку восени низький, на підприємствах з переробки замороженої продукції він дуже високий. Для продажу свіжозамороженої малини поза сезоном потрібні менші витрати на зберігання (термін зберігання на 1-2 місяці менше, ніж звичайної малини). Тому вирощування малини повторюваних сортів за описаною технологією з метою отримання лише осінніх урожаїв є перспективним напрямком у вирощуванні ягід для сільськогосподарських господарств та господарств населення.

### **3.2. Підвищення якості плодово-ягідної продукції як головної складової конкурентоспроможності через впровадження інновацій**

Інноваційні процеси в сучасному ринковому середовищі посідають домінуюче становище не лише для сільськогосподарських підприємств, а й для інших господарських одиниць національної економіки. Оскільки інновації є результатом збільшення обсягів виробництва продукції та її реалізації, вони призводять до зниження загальних витрат і підвищення фінансово-економічних показників, зокрема рентабельності, фондоозброєності та ефективності праці. Відбувається розширене відтворення сільськогосподарської діяльності, покращується соціально-економічний розвиток, ландшафт і добробут сільського населення.

Слід зазначити, що при впровадженні інновацій в аграрний процес підприємств Львівщини необхідно враховувати специфіку галузі, яка не властива іншим галузям економіки країни. Незалежно від виду діяльності,

суть інновацій полягає не в зміні характеру продукції, а просто в покращенні її якості та функціональних властивостей. Тому основною метою інноваційних впроваджень у сільському господарстві є забезпечення екологічності та якості продукції для споживачів, а економічності – для самих підприємств.

З метою підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва, в тому числі плодово-ягідної продукції, на підприємствах Львівської області пропонуємо поетапне впровадження інноваційної діяльності, а саме:

1. Розробка інноваційних проєктів.
2. Затвердження, застосування та перевірка нововведень.
3. Відтворення інноваційних проєктів.
4. Впровадження інновацій у виробничі процеси.
5. Порівняння результатів з попередніми періодами

Інновації в основному стосуються виведення нових сортів рослин, стійких до шкідників, хвороб і впливу зовнішнього середовища. Проте, враховуючи європейські стандарти якості продукції, підприємствам доцільно використовувати інноваційний комплекс, наведений на рисунку 3.1.

Найефективнішим шляхом виходу ягід з України на європейський ринок є суттєве підвищення якості вітчизняної продукції. Більша матеріальна цінність такої продукції робить її менш залежною від ситуації на кордоні, коли автоперевізники з країн Східної Європи блокують торгівлю. Продажі якісної плодово-ягідної продукції дозволять українському виробнику зайняти більше преміальних ніш на європейському ринку, а підвищена маржинальність якісних ягід дозволить легко поставляти їх до Європи без втрати значної частини прибутку.

Мета - виробити якісний продукт, який при тому ж обсязі постачання збільшить продажі в 2-3 рази. Це потребує консолідації обсягів експорту та відносно низьких інвестицій у переробку ягід. Україна має достатньо

переваг, за допомогою яких можна підняти якість ягід і фруктів на вищий рівень, ніж у сусідній Польщі.

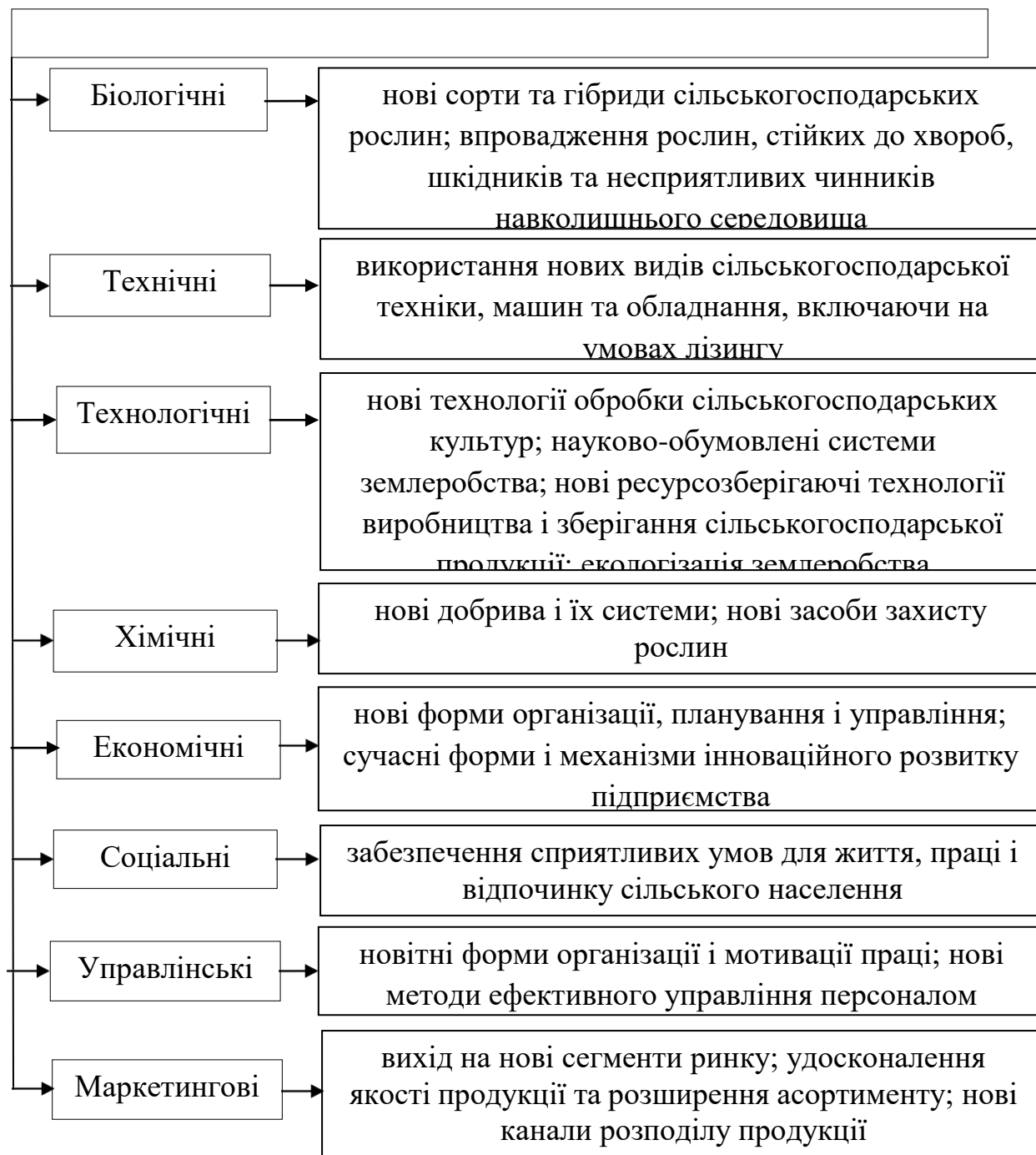


Рис. 3.1. Впровадження інновацій для підвищення конкурентоспроможності плодово-ягідної продукції .

Для цього потрібно:

- Впровадження сучасних технологій вирощування та переробки продукції – доробка, переробка, оптичне сортування тощо;

- Уміле використання природних цінностей України – відповідного вологого та помірною клімату, більш тривалого вегетаційного періоду рослин;
- Скористатися соціально-економічними перевагами України – дешевою робочою силою та низькою вартістю землі.

Питання якості стосується багатьох видів сільськогосподарської продукції, а не тільки ягід. Зараз багато українських виробників можуть запропонувати високоякісну продукцію, яка не поступається європейським. У майбутньому успішний ягідний бізнес в Україні буде можливий лише за умови виробництва якісної продукції.

Підвищення якості вирощування ягід хоч і є правильним і ефективним процесом, але досить трудомістким і складним.

Ягідний бізнес поляків і країн Балтії базується переважно на тому, що вони купують в Україні дешевшу сировину чи напівфабрикати, самі їх очищають і продають за вищими цінами по всій Європі. Це цілий пласт бізнесу, який неможливо просто викреслити чи обійти, це нешвидкий і нелегкий бізнес-процес.

Насправді українці хотіли б доставити свіжу малину до Німеччини чи ще далі на захід, але через необхідність польського розмитнення це практично неможливо через обмежений термін придатності цього продукту. Наразі є проблеми з перетином кордону. Чудово, що експортери дбають про збереження товарного вигляду помідорів і огірків, не кажучи вже про ягоди. З іншого боку, проблема черг на кордоні не змінює того факту, що Україна не в змозі обслуговувати європейський ринок свіжих ягід через брак технологій. Наприклад, наразі з України експортують тільки заморожену малину, а не свіжу, оскільки технологія її вирощування дорожча і складніша – таку малину вирощують переважно в закритому ґрунті, щоб вона витримала умови транспортування.

Категорія чутливих фруктів характеризується відносно високим ступенем псування. Тому була розроблена революційна упаковка з

модифікованою атмосферою (MAP), яка може активно регулювати співвідношення газів O<sub>2</sub> і CO<sub>2</sub> усередині пакування, щоб підтримувати найкращу атмосферу для вмісту, який воно захищає. Найбільшою відмінністю Breatheway є запатентована мембранна технологія Temperature Switch. Упаковка створювалася з урахуванням того, що кожен сорт ягоди має своє ідеальне атмосферне співвідношення O<sub>2</sub> і CO<sub>2</sub>. Мембрани Breatheway розроблені та відкалібровані з урахуванням цих конкретних корисних співвідношень. Мембрани реєструють відхилення рівня газу шляхом активного вдихання відповідної кількості O<sub>2</sub> і видиху відповідної кількості CO<sub>2</sub>. Це означає, що ягоди можна зберігати під час транспортування, підтримуючи оптимальну атмосферу, та у разі непередбачуваних подій, таких як розриви холодового ланцюга,. Ефект полягає в подовженні терміну зберігання, підвищенні товарної якості фруктів на 15-30% і покращенні споживчого досвіду. Упаковка має велике значення для збереження свіжості та ваги не тільки малини, а й ожини, чорниці та полуниці. Малина, оброблена Breatheway, підтримувала цільові рівні O<sub>2</sub> і CO<sub>2</sub> навіть після підвищення температури. Малина, оброблена методом Breatheway, мала в середньому на 16,3% більше товарних плодів на 4-й день порівняно з контролем і на 24,7% більше товарних плодів на 11-й день, що призвело в середньому до 44% менше проблем із якістю та кращим зовнішнім виглядом.

Процеси, що відбуваються у світі, а саме: зміна клімату, що підвищує ризик вирощування ягід у відкритому ґрунті; дефіцит і низька якість води, умовно придатної або непридатної для поливу, що знижує потенціал урожайності сільськогосподарських культур і негативно впливає на агрохімічні показники ґрунту (вторинне засолення); великі витрати енергії при впровадженні ягідних технологій; залучення великої кількості працівників, яких бракує в усьому світі; накопичення пестицидів і нітратів у сільськогосподарській продукції, підземних водах і ґрунті – все це призводить до високих витрат і низьких прибутків та урожайності. Щоб

вирішити ці проблеми в усьому світі, зараз збільшується кількість закритих земель, збільшується використання субстратів як альтернативи ґрунту, використовується зворотний осмос для покращення якості води та автоматизоване дистанційне керування кліматом, енергії та водних ресурсів за допомогою простого смартфона.

Сучасні технології вирощування ягід у закритому ґрунті зменшують кількість трудових ресурсів, підвищують продуктивність праці та врожайність ягідних культур. До прикладу, за вирощування малини в закритому ґрунті врожайність становить 20–30 т /га, а у відкритому ґрунті – 7–10 т/га, і тільки завдяки сприятливим погодним умовам та правильним технологіям можна отримати рекордні 15 т/га. Суниця садова КСД в закритому ґрунті на грядках має врожайність близько 40 т/га, ремонтантних сортів на столах – 50 т/га, а у відкритому ґрунті врожайність становить від 10 т/га, за сприятливих умов – близько 20 т/га (зібраної ягоди).

Те саме відбувається з урожайністю лохини. За класичної технології, яка передбачає схему посадки 3x1, урожайні сорти (Дюк, Блюголд, Чандлер, Елліот) у сприятливих регіонах здатні давати 12 т/га, а менш урожайні – максимум 9 т/га. За інтенсивної технології вирощування лохини схема посадки змінюється на 2,8x0,7. Тоді використовують лише високопродуктивні сорти та сорти нової селекції. Урожайність лохини підвищується до 19–20 т/га.

## ВИСНОВКИ

Процеси глобалізації, що розвиваються у світі, значно підсилюють значення критерію конкурентоспроможності продукції та підприємств у їх боротьбі на внутрішніх та світових ринках. В жорсткому конкурентному середовищі вітчизняні підприємства можуть ефективно функціонувати лише при наявності механізму забезпечення стійкого стану на ринку, тобто при втіленні принципово нових підходів до управління конкурентоспроможністю продукції і формування конкурентної стратегії.

1. На підставі досліджень стану галузі ягідництва в Україні можна зробити висновок, що її розвиток залежить від агрокліматичних умов, забезпеченості технікою та рівня впровадження технології. Перспективні дослідження також свідчать про необхідність проведення традиційної селекційної роботи з виведення стійких сортів у поєднанні зі створенням трансгенних рослин, що виключає тривалу селекцію та зменшує витрати на селекційну роботу із захисту рослин від шкідників і хворіб. зберігання і транспортування.

2. Адаптація до ринкової системи виступає каталізатором створення конкурентних переваг для виробників плодово-ягідної продукції. Тому їм слід виробити раціональний стиль управління та зосередитися на виробництві конкурентоспроможної високоякісної продукції. Це породжує необхідність створення сучасної матеріально-технічної бази та отримання інвестиційних коштів для переведення виробництва на інноваційну базу. На ягідному ринку Львівської області є господарства, які пропонують продукцію високої якості, використовують новітні технології та мають високі врожаї. В області є 66 суб'єктів господарювання, які займаються вирощуванням ягідних культур на загальній площі 630,2 га, з яких 474,3 га відведено під сади.

3. Згідно проведених досліджень в Україні Львівська область



виробляє 7,1% плодів і ягід від загального обсягу продукції. Понад 85% виробництва плодів і ягід у регіоні відбувається в господарствах населення. 2023 року по всіх категоріях господарств є 14,6 тис. га багаторічних насаджень.

4. Врожай садовини в 2022 році становив 166,2 тис. тонн, що на 23,8 тис. тонн більше, ніж у 2021р.

5. 2023 року господарства всіх категорій висадили понад 680 гектарів нових багаторічних насаджень; із них 364 гектари припадають на комерційний сектор.

6. Проведено аналіз виробництва конкурентоспроможної продукції плодів і ягід в ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків», робимо висновок, що господарство спеціалізується на вирощуванні ягід, зокрема полуниці. Підприємство вирощує суницю садову, а також суницю лісову, малину і чорноплідну горобину та зернові культури із європейським підходом до якості та харчової безпеки. У 2020-2022 роках в підприємстві спостерігалась тенденція зниження урожайності ягідних культур. Серед ягідних культур найвищу урожайність мають суниці і полуниця – 72,78 ц/га.

7. Продукція ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» направляється на місцевий та регіональний ринок і переробні підприємства, крім того компанія має потужності для охолодження та упаковки свіжих ягід одразу після збирання. Таким чином, господарство гарантує збереження найкращої якості навіть при поставках на великі відстані. Маючи значний досвід у вирощуванні ягідних та зернових культур, компанія також надає консультаційну підтримку місцевим фермерам.

8. Основну частку ягідних насаджень ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» за досліджуваний період складають насадження суниці і полуниці, частка яких коливалася з 98,6% у 2020р. до 91,9% у 2022р. Однак за досліджуваний період, 2020-2022 рр., площі під суницею і полуницею на даному підприємстві зменшилась на 10,7 га (15,2%), зате у структурі ягідних культур

з'явилися нові – малина і ожина – на площі 4,3 га у 2022 році. У структурі реалізації ягідної продукції ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків» найбільший збут ТзОВ «Галфросту», що є найбільшим партнером досліджуваного підприємства в цьому бізнесі. Таким чином, частка ягідної продукції, реалізованої в торгових точках ТзОВ «Агро Фрутіка Бишків», зросла з 15% у 2020 році до 20% у 2022 році.

9. Головним ринком для господарства є ринок ЄС, але оскільки щороку умови стають жорсткішими, компанія вирішила диверсифікувати експорт та обрати такі країни як Ізраїль, Канада, США, Японія (Азія).

10. Розглянуто питання підвищення ефективності плодово-ягідного виробництва та їх конкурентоспроможності на прикладі садової малини. Вона є однією з найбільш затребуваних ягід на ринку, попит на яку з кожним роком зростає. Незважаючи на більший термін окупності, ніж, наприклад, у полуниці, площі під цією ягодою збільшуються. Вирощуючи ремонтантні сорти малини, ми отримуємо два врожаї за один рік: на початку літа на пагонах минулого року і на початку осені - на молодих пагонах поточного року. Вирощування ремонтантних сортів малини для осіннього врожаю характеризується високою економічною ефективністю.

11. Пропонуємо в роботі використання виробниками сучасних технологій вирощування ягід у закритому ґрунті, що зменшують кількість трудових ресурсів, підвищують продуктивність праці та врожайність ягідних культур.

08.01.24

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко З. Основи конкурентної політики. К. : Таксон, 2004. 302 с.
2. Бутко М. Інвестиційні аспекти підвищення конкурентоспроможності економіки. Економіка України. 2004. №4. С. 36 –42.
3. Вандяк Н. П. Конкурентоспроможність та її види. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. Тернопіль : Збруч, 2003. С. 31 – 37.
4. Вовчак О. Д. Страхування : навчальний посібник. 2-ге вид. виправл. Львів : «Новий світ 2000», 2005. 480 с.
5. Гетьман О. О. Комплексна багатоваріантна логістична модель ефективного управління діяльністю підприємства. Економіка: проблеми теорії та практики. Дніпропетровськ: ДНУ. 2002. Випуск 163. С. 111 – 116.
6. Голомша Н. О. Оцінка конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету, Серія №20. Економіка, 2006. 846 с.
7. Гринів Л. В. Оцінка підвищення конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». К., 2008. 17 с.
8. Економіко-географічна характеристика Львівської області. [Електронний ресурс] : Режим доступу :  
:https://works.doklad.ru/view/R9R4VPQU4MQ.html
9. Євчук Л. А. Стратегічне управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств: монографія. Миколаїв: Вид-во Прокопчук Т. Ю. 2010. 340 с.
10. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 №2210-III // Відомості Верховної Ради. 23 березня 2001. №12. С. 64.
11. Зубець М. Розвиток інноваційних процесів в агропромисловому виробництві : монографія. К. : Аграрна наука, 2004. 192 с.
12. Ільїн В. Ю. Вплив інновацій на конкурентоспроможність

сільськогосподарських підприємств в умовах глобалізації. Часопис економічних реформ. Науково-виробничий журнал. №1(17). 2015. С. 84 – 88.

13.Кардаш В. Я. Маркетингова товарна політика: Підручник. К. : КНЕУ, 2001. 240 с.

14.Карасьова Н.А. Інфраструктурне забезпечення експортної діяльності в аграрному секторі. Бізнесінформ 2016. №8. С.98 -103.

15.Келічавий А. В. Еволюція конкуренції: від зародження поняття до сучасних особливостей. Економічна теорія та історія економічної думки. Випуск 5 (115). 2015. С. 58 – 63.

16.Кожевникова В. Д. Конкурентоспроможність економіки регіону. Вісник Львівської комерційної академії. Л. : Коопосвіта, 2005. №7. С. 58 – 63.

17.Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: [монографія / за заг. ред.. О.Г. Янкового]. – Одеса: Атлант, 2013. – 470 с.

18.Калетнік Г.М. Інноваційні моделі управління стратегічним економічним потенціалом сучасних економічних систем. Актуальні проблеми економіки. 2011. №4. С. 3-11

19.. Конкурентоспроможність підприємства: навчальний посібник / І.А. Дмитрієв, І.М. Кирчата, О.М. Шершенюк □ Х.: ФОП Бровін О.В., 2020. 340 с

20.Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення / [за ред. д.е.н. І. В. Крючкової]. К. : Основа, 2007. 488 с.

21.Кот О. В. Теоретичні аспекти інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та його організаційно-економічне забезпечення. Проблеми науки. 2008. №9. С. 30 – 37.

22.Коротич Ю. Ринок ягід у контексті пандемії. Плантатор. 2020. №6. С.8 – 13.

- 23.Котистко О. В. Теоретичні основи конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції / О. В. Котистко // Економіка АПК. 2010. №1. С. 61.
- 24.Кохан Д. О. Недобросовісна зовнішня конкуренція: її суть, причини появи та еволюція її видів. Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): Наук. журн. К., 2005. №1. С. 64 – 69
- 25.Крупка І. М. Формування макроекономічного інвестиційного середовища в Україні. Фінанси України. 2004. №4. С. 65 – 69.
- 26.Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник. К.: Кондор, 2003. 192 с.
- 27..Легеца Д. Г. Конкурентоспроможність продукції сільськогосподарських підприємств: монографія. К. : ННЦ «ІАЕ», 2011. 394 с.
- 28.Мануйлович Ю.М. Дослідження сутності та трактування поняття конкурентоспроможності підприємства. Ю.М. Мануйлович Маркетинг і менеджмент інновацій. 2013. № 4. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe?C21CO...](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21CO...)
- 29.Мельник Т. С., Христофор О. Ф. Комплексна оцінка конкурентоспроможності товарів за умов сучасного ринку. Вісник ВПП. 2002. №5. С. 23 – 28.
- 30.Месель-Веселяк В. Я. Організаційно-економічні умови розвитку аграрного виробництва в Україні. Економіка АПК. 2010. №9. С. 3 – 12.
- 31.Мельник С. Розвиток внутрішнього ринку ягід: державна допомога та нові можливості для переробки Ягідник. 2019. №1. С.4 - 7.
- 32.Міценко Н. Г. Конкурентоспроможність та конкурентоспроможні переваги підприємства в сучасних ринкових умовах. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. ВИП 19.3. С. 382.

33. Місюк М. В. Інноваційно-інвестиційний підхід до формування та підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва / М. В. Місюк // Економіка АПК. - 2016. - № 3. - С. 74-79. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/E\\_apk\\_2016\\_3\\_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2016_3_12).
34. Мочерний С. В. Економічна теорія: Підручник. К. : Видавничий центр «Академія», 2004. 856 с.
35. Новий сезон на ринку фруктів та ягід: тенденції та перспективи. Агробізнес сьогодні. 2020. №11. С.54 – 57.
36. Нестеренко С. А. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств: управлінський аспект: монографія. К. : 2012. 483 с.
37. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики України [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua>.
38. Пастущин В. Сучасні погляди на конкурентоспроможність продукції як економічну категорію. Наука молода. №6. 2006. С. 24 – 27.
39. Підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств: монографія / М. Коцупатрий, В. Ільїн, О. Ільїна. К.: КНЕУ, 2016. 408 с.
40. Прокопець Л. В. Складові підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств : [Електронний ресурс] : ЧНУ ім. Федьковича. Режим доступу: [http://www.nbuv.gov.ua/2011\\_7/37SPK.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/2011_7/37SPK.pdf)
41. Поперечна О. Лохина – ягода №1 в Україні за площею комерційних насаджень. Ягідник. 2020. №1. С.19 - 21.
42. Прохорчук І. Світовий ринок ягід 2019: чи може бути «вижити» без трендів? URL: <https://www.growhow.in.ua/cvitovyy-rynok-iahid-2019-chy-mozhna-bude-vyzhyty-bez-trendiv/>
43. Ринок ягідних культур в Україні та світі. URL: <http://ukrsadprom.org/blog/rynok-yagidnyh-kultur-vukrayini-ta-sviti/>
44. Ринок заморожених ягід. Плантатор. 2020. №1. С.10 – 13.
45. Саблук П.Т. Формування і розвиток наукових основ забезпечення

відтворювального процесу в аграрному виробництві. *Економіка АПК*. №2.2003. С. 52 – 60.

46. Сільське господарство Львівської області за 2021 рік. Статистичний збірник. За ред. С. Зимовіної. 2022. 145 с.

47. Статистична інформація державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

48. Теоретичні та прикладні аспекти підвищення конкурентоспроможності підприємств: колективна монографія у 4 т. / за ред. О.А. Паршиной. Дніпропетровськ: «Герда», 2013. Т. 3. 365 с.

49. Українські компанії активно проходять сертифікацію за стандартом Global G.A.P. *Ягідник*. 2020. №4. С.9.

50. Суліма О.А. Теоретико - методологічні засади конкурентоспроможності підприємств. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek\\_2014\\_1\\_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_1_22)

51. Черевко О.В. Інноваційно-інвестиційний розвиток плодово-ягідної галузі в регіонах України. *Економіка та суспільство*. Випуск 28. 2021. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/531>

52. Шлюсарчик Б. Умови інноваційності підприємств у сучасній ринковій економіці. *Держава та регіони*. 2009. №3. С. 206 – 211.

53. Янковой О. Г. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення. Монографія. Одеса. 2013. 235 с.

54. Яценко В. М. Формування та реалізація інвестиційно-інноваційного розвитку сільського господарства. *Економіка АПК*. 2004. №12. С. 68 – 75

55. Статистична інформація Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.